

JIHO ČESKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Spor o neuzavřená manželství Petra II. ze Štamberka
a Elišky ze Sierotína**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

Autor práce: Monika Mušková

Studijní obor: Historie

Ročník: čtvrtý

2019

Prohlášení

Prohláuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihozápadní univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 SB. zveřejněny posudky kolektivu a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Podkování

Na tomto místě bych chtěla podkovat především vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Josefu Hrdličkovi, Ph.D. za odborné konzultace, rady a připomínky při zpracování této práce.

Anotace

Cílem bakalářské práce *Spor o neuzavřená manželství Petra II. ze Třamberka a Eličky ze fierotína* je popístit události, které se staly poté, kdyfi Ludmila fierotínská z Kolovrat provdala roku 1604 svou dceru Eličku za Ladislava Berku z Dubé. O Eličku se pítom od jejího útlého vku ucházet Petr II. ze Třamberka, jemufi ji také její matka zasnoubila. Třamberk s atek své snoubenky vnímal jako ve ejné zostuzení, které se rozhodl eít soudním sporem. V první ásti se bakalářská práce zabývá obecním vývojem lechty v Království eském a jejich manfelckými strategiemi a také tomu, jak moc byl výbír partnera strategickým rozhodnutím a jaké aspekty v ní hrály dlefitou roli. V druhé ásti práce sleduje pr b h sporu p edírání královskou radou, zapojení aktér na obou jeho stranách i argumentaci jednotlivých sporných stran. Spor se pokusí interpretovat v kontextu výzkum lechtické cti a soudobých nábofenských st et , nebo na rozdíl od evangelíka Petra II. ze Třamberka byl Ladislav Berka p esv d eným katolíkem.

Annotation

The goal of this bachelor thesis *The dispute over the unrealized marriage of Peter II. of Tmamberk and Eli-ka of fierotín* is to describe the events, that happened after Ludmila fierotín of Kolovrat had married her daughter Eli-ka to Ladislav Berka of Dubé in 1604. Peter II. of Tmamberk was interested in Eli-ka since her early age, and her mother betrothed her to him. Tmamberk perceived the marriage of his betrothed Eli-ka as a public shame, which he decided to solve by a trial. The first part of the thesis deals with the universal development of the nobility in the Czech Kingdom, their marriage strategies, how much was a choice of the partner a strategic verdict and what aspects played a relevant role. In the second part, the thesis watches the course of the dispute at the wider royal council, the involvement of the participated people on both sides and the arguments of the individual sides. The thesis will attempt to interpret the dispute in a context of researches of the aristocratic honor and free religious clashes, because unlike the evangelist Petr II. of Tmamberk, Ladislav Berka was a convinced catholic.

Obsah

Úvod	7
TMechta v českých zemích	15
Svatba jako p echodový rituál	18
TMechtické s atky	21
Zásnuby	22
Svatby	23
Nábofenská otázka	27
Otázka majetku	29
Neuzav ené s atky	31
Rodová est a dobré jméno -lechtice	34
Komorní soud	37
Petr II. ze TMamberka a jeho spor o neuzav ené manželství	39
Páni ze TMamberka	39
Petr II. ze TMamberka	41
Páni ze fierotína	43
Berkové z Dubé	46
Petrovy námluvy	47
D vod sporu	49
P ípravné ízení	51
U soudu	52
Ukon ení sporu	53
Záv r	55
Poufité prameny a literatura	57
Prameny nevydané	57
Vydané prameny	57
Literatura	58
Seznam p íloh	68

Úvod

Problematice manfelství od nejstarších dob je v evropské historiografii v nová zna ná pozornost. Celá řada prací zkoumá p edevím jeho vývoj a různé formy. V echách se studiu manfelství v nují p edevím histori tí demografové, kte í p i výzkumu vycházejí z rekonstrukce rodiny, a to zejména na venkov.¹ Výzkum lechtických s atk z stával n jakou dobu stranou, což je dáno hlavn pramennou základnou. Historická demografie totiž vychází p edevím z eviden ních pramen , zejména z matrik a soupis obyvatelstva, které lze poufít p edevím pro pozd jí období. V p edb lohorské dob tyto prameny k dispozici nejsou, a proto je t eba p i výzkumu lechtických s atk vyuffít jiných metod.

Práce je úzce spjata s výzkumy, které se týkají lechtických rod , proto bych se na za átku chtěla v novat genealogické literatu e. Ta se na na-em území vyvíjela jifl od st edov ku, ale pln se rozvinula práv v dob raného novov ku, kdy se lechtici snařili poukázat na starobylost a výjime nost svého rodu. Genealogie vzniklé v této dob m ly nejen ujasnit p řbuzenské vazby, ale p edevím oslavit lechtický rod. Jejich tv řci vycházeli z rodových archiv a inspirovali se nechávali i kronikami a erbovními pov stmi.² Dokladem toho jsou p edevím díla Bartolom je Paprockého z Hlohoh jako nap íklad *Zrcadlo slavného Markrabství moravského* nebo *Ťambuch slezský*.³

Mezi nejvýznamn jí díla renesance, která se zabývají i genealogií rodu bezesporu pat í *Historie Rofmberská*, kterou sepsal rofmberský knihovník a archivá Václav B ezan.⁴ Popisuje řivoty posledních Rofmberk v kontextu d jin Království eského, a zároveň krom údaj o samotných Rofmbercích uvádí i genealogická data dal-ích lechtických rod , které byly s pány z Rofmberka spojeni rodovými a p átelkými vazbami.

Velký zájem o lechtickou genealogii nastal také v dob baroka, kdy se lechta stále více upínala na svou slavnou minulost. To lze pozorovat na výzdob reziden ních sídel,

¹ Josef Grulich, *Popula ní vývoj a řivotní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu ech v 16. afl 18. století*, eské Bud jovice 2008, 10-24.

² Václav B řek ó Josef Hrdli ka ó Pavel Král ó Zden k Vybíral, *V k urozených. Ťechta v eských zemích na prahu novov ku*, Praha a Litomy-l 2002, s. 54-72; Petr Vorel, *Rodové heraldické pov sti jako prost edek mezigenera ního p enosu informace ve lechtickém prost edí eských zemí v 16. století*, in: V. B řek ó P. Král (edd.), *Pam ůrozenosti*, Praha 2007, s. 61-67.

³ Josef Poli-enský (ed.), *Bartolom j Paprocký z Hlohoh. Zrcadlo ech a Moravy*, Praha 1941.

⁴ Jaroslav Pánek (ed.) *Václav B ezan. řivoty posledních Rofmberk I-II*, Praha 1985.

ve kterých n kte í –lechtici historii svého rodu v novali celou místnost tzv. sál p edk ,⁵ kde byla nazna ena nep etrfitá linie rodu. P vodou –lechtických rod a jejich genealogii se tehdy v noval nap íklad Bohuslav Balbín ve svém díle *Miscellanea historica regni Bohemiae*,⁶ a to konkrétn v prvních dvou knihách druhé dekády.

Dal-í vlna zájmu o –lechtickou genealogii p í-la spolu s obdobím historismu. V 19. století vzniklo hned n kolik prací zabývajících se –lechtickou genealogií. Tím asi nejzásadn j-ím dílem je místopis Augusta Sedlá ka *Hrady, zámky a tvrže Království eského*,⁷ kde je u významn j-ích sídel v novaná kapitola majitel m, jeřl je také asto dopln na údaj z kařdodenního řivota. Sedlá ek se také z velké ásti podílel na heslech týkajících se –lechtických rod v *Ottov slovníku nau ném*.⁸ A koliv je v obou t chto dílech problém s ov ováním údaj kv li nedostate nému poznámkovému aparátu, jedná se o zatím nep ekonané práce v nované eským –lechtickým rod m. Na Morav je hlavním dílem k d jinám –lechtiky práce Josefa Pilná ka *Staromorav-tí rodové*.⁹ Zde jsou pod –lechtickými rody uvedeny jen vybrané osobnosti, tudířl vý et není kompletní a ve v t-ín p ípad se ze získaných údaj nedá sestavit rodokmen.

Na po átku 20. století zájem o –lechtu pon kud opadl. P esto v letech 1909 a 1911 vydal Josef Peka *Knihu o Kosti*,¹⁰ d kladný popis –lechtického řivota za t icetileté války a pom r poddaných v 17. a 18. století. V knize kladl d raz na detaily b řného řivota a hospodá ské pom ry, cořl byl nový pohled na d jiny, kterým p ede-el svou dobu. Zájem o –lechtické rody se v eském d jepisectví za al pomalu obnovovat ve druhé polovin 20. století spolu s d jinami kařdodennosti. V –edesátých letech se historií dvou významných jiho eských rod , Rofmberk a pán z Hradce, ve své práci *Zlatý v k r řř*¹¹ v noval Franti-ek Kavka. O n kolik let pozd ji se v knize *Osud*

⁵ Olivier Chaline, Sály p edk na zámcích Království eského, in: V. B řek (ed.), *Třechta raného novov ku pohledem eských, francouzských a –pan lských historik*, eské Bud jovice 2009 (= Opera historica 13), s. 5-21.

⁶ Zde ka Tichá (ed.), Bohuslav Balbín, *Krásy a bohatství eské zem*, Praha 1986; Ji í A. epelák (ed.), Bohuslav Balbín. *Rozmanitosti z historie Království eského*, Praha 2017. V obou p ípadech se jedná pouze o knihy z první dekády.

⁷ August Sedlá ek, *Hrady, zámky a tvrže království eského I-XV*, Praha 1882-1927.

⁸ Ott v slovník nau ý I-XXVIII, Praha 1888-1906.

⁹ Josef Pilná ek, *Staromorav-tí rodové*, Víde 1930.

¹⁰ Josef Peka , *Knihá o kosti*. Kus eské historie, Praha 1935.

¹¹ Franti-ek Kavka, *Zlatý v k r řř*. Kus eské historie 16. století, eské Bud jovice 1966.

slavného domu¹² na rod Roflberk zaměřil také Alois Míka, který upřesnil pozornost především na materiální základy společenského postavení Roflberků v 15. a 16. století. Od osmdesátých let se dělí jinám řečty v nově Josef Macek, jehož dílo *Jagellonský v k v eských zemích a eská st edov ká řehta*¹³ vyly ař o n kolik let později. Postupně začaly vycházet také práce, které se řehtickými rody zabývaly skrze jejich nejvýznamnější členy. Mezi tato díla lze zařadit například *fieny eské renesance*¹⁴ Josefa Janáčka, ve kterých nastínil životy několika významných členů eského raného novověku, i monografie Jaroslava Pánka vnující se posledním páni m z Roflberka.¹⁵

Souhrnné monografie o řehtických rodech vycházejí i v dnešní době. Například nakladatelství Lidové noviny vydává od roku 2002 edici *řehtické rody ech, Moravy a Slezska*, ve které již vyly například dějiny rodu Chotků,¹⁶ Eggenberků¹⁷ i Smitických.¹⁸ Jednotlivým významným postavám eských dějin se pro změnu vnuje edice *Velké postavy eských dějin* nakladatelství Vyšehrad, kde vyly knihy o Karlovi starším ze fierotína,¹⁹ Petru Vokovi z Roflberka,²⁰ Polyxeně z Lobkovic²¹ nebo Zdeňkovi Brtnickém z Valdtejna.²² Dějinami řehty se zabývají historikové i na regionální úrovni, například v edici *Průvodce historií západních ech* vyly monografie o pánech ze Šamberka.²³

Mezi další literaturu vnující se historii řehtických rodů lze zařadit i knihu *Paměť urozenosti*,²⁴ zde jsou představeny prostědky, kterých řehta využívala k vytváření a uchování rodové paměti. Vedle architektury rodových sídel a především

¹² Alois Míka, *Osud slavného domu. Rozkvět a pád roflberského dominia*, eské Budějovice 1970.

¹³ Josef Macek, *Jagellonský v k v eských zemích (1471-1526)*. II. řehta, Praha 1994; řeht, eská st edov ká řehta, Praha 1996.

¹⁴ Josef Janáček, *fieny eské renesance*, Praha 1976.

¹⁵ J. Pánek, *Poslední Roflberk. životní příběh Petra Voka*, Praha 1996; řeht, Vilém z Roflberka. *Politik smíru*, Praha 1998.

¹⁶ Ivo Cerman, *Chotkové. Příběh úřednické řehty*, Praha 2008.

¹⁷ Anna Kubíková, Eggenberkové. *Z bankéřské lavice na knířecí stolec*, Praha 2016.

¹⁸ Jaroslav řehtura a Veronika Kucrová a Zuzana Vlasáková, *Smitičtí. Krátké dějiny úspěšného rodu*, Praha 2018.

¹⁹ Tomáš Knoz, *Karel starší ze fierotína. Don Quijote v labyrintu světa*, Praha 2008.

²⁰ J. Pánek, *Petr Vok z Roflberka. život renesančního kavalíra*, Praha 2010.

²¹ Marie Ryantová, *Polyxena z Lobkovic. Obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016.

²² Ondřej Podavka, *Zdeněk Brtnický z Valdtejna. Uený řehtic a jeho deník z cest*, Praha 2018.

²³ Jiří Jánský, *Páni ze Šamberka. Pětisetletá sága rodu s erbem labutí*, Domařlice 2006.

²⁴ V. Břek a P. Král (edd.), *Paměť*.

hmotné kultury je zde pozornost věnována právě i –lechtickým rodokmenům, rodovým legendám a erbovním pověstem, které tvořily dříve součást paměťové kultury raného novověku. Dalšími pracemi k –lechtickým rodům jako například *Lexikon české –lechty*²⁵ od Jana Halady, Juříkovu *Encyklopedii –lechtických rodů*²⁶ i Mysliveckovy *Erbovníky*²⁷ je však třeba brát s rezervou. I když pověstinou vycházejí, především ze Sedláckových *Hrad, zámek a tvrzí* a *Ottova slovníku naučného*, je namístě si informace z nich získané ověřit ještě kde jinde.

Kromě –lechtické genealogie je pro tuto práci důležitý také výzkum manželství a sňatků. Tímto tématem je v evropské historiografii věnována pozornost od poloviny sedmdesátých a osmdesátých let 20. století, kdy se do popředí badatelského zájmu dostala témata spojená s historickou antropologií a dějinami každodennosti.²⁸ Poznatky aplikovatelné i na prostředí českého raně novověkého státu přináší dílo historického antropologa Richarda van Dülmena *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. - 18. století)*,²⁹ který vychází zejména z německého prostředí západní Evropy.

–lechtickým sňatkem se v té pozornosti dostalo s rozvojem dějin hmotné kultury a každodennosti v devadesátých letech 20. století, věnovanou se však jedná pouze o kapitoly v souhrnných dílech ke každodenním dějinám –lechty. Možné je jmenovat hlavně *Dějiny hmotné kultury*³⁰ od kolektivu autorů vedeného Josefem Petráňem nebo práce, které vyšly v Historickém ústavu Jihočeské univerzity. *Dvory velmožů s erbem r. fle*³¹ pojednávají nejen o životě –lechtického na rezidencích posledních pánů z Hradce a z

²⁵ Jan Halada, *Lexikon české –lechty. Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti I-III*, Praha 1992-1994.

²⁶ Pavel Juřík, *Encyklopedie –lechtických rodů*, Praha 2014.

²⁷ Milan Mysliveček, *Erbovník aneb kniha o znacích i osudech rodů hájících v –lechách a na Moravě I-II*, Praha 1993-1997; týž, *Velký erbovník. Encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české I-II*, Plzeň 2005-2006.

²⁸ Richard van Dülmen, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002; Martin Nodl a Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007.

²⁹ R. van Dülmen, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století)*. I. Děm a jeho lidé, Praha 1999.

³⁰ Josef Petráň, *Dějiny hmotné kultury II/1. Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1995.

³¹ V. Břek a J. Hrdlička a kol., *Dvory velmožů s erbem r. fle. Vědní a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.

Rofimberka, ale také o lidech z jejich okolí. *Rodinný život posledních pánů z Hradce*³² se zase vnuje manželstvím Rofimberka a pánů z Hradce na základě dochovaných pramenů osobní povahy. *Věk urozených*³³ představuje v-estranný pohled na úlohu šlechty v raném novověku, zahrnuje společenské, politické, hospodářské, náboženské a kulturní souvislosti v etnicky kultury kařdodenního života obohacené o poznatky kulturní antropologie. Kniha provází životem šlechtice od kolébky do hrobu, ukazuje politickou i hospodářskou roli šlechty ve společnosti a popisuje šlechtický život na šlechtickém sídle. Z nejnovějších publikací stojí za pozornost kniha *Pern-štejnské fleny*³⁴ od Pavla Marka, která poskytuje informace o životních osudech Marie Manrique de Lara a jejích dcer.

Šlechtickým svatbám je vnujena také jedna z kapitol v knize Marie Koldinské *Kařdodennost renesančního aristokrata*.³⁵ Důkladně se šlechtickými sňatky zabývá Petr Mařa ve *Světové aristokracii*.³⁶ Vnuje se zde hlediskem vedoucím k uzavření sňatku, aspektům ovlivňujícím výběr nevěsty a také vyutilitizaci kontaktů získaných sňatkem při kariérním vzestupu. V obou knihách závěry však vycházejí jen z několika konkrétních, v literatuře o šlechtě často uváděných příkladů, zatímco hromadná analýza sňatků zde chybí. Nový pohled na ranou novověkou rodinu a na vnímání muře a fleny v manželství poskytuje práce *lov k českého raného novověku*.³⁷

V souvislosti s důjinami flen se v současné době otázkám manželství vnuje rakouská historička Beatrix Bastlová v práci *Tugend, Liebe, Ehre*,³⁸ která se zabývá ranou novověkým šlechtickým prostředím z hlediska flen na základě analýzy svatebních smluv. Kromě otázek, jak svatební smlouvy vypadaly po formální stránce, klade důraz i na postavení fleny ve společnosti a její majetkové zajištění. Sňatkem, ale především výběrem vhodného partnera pro dvorní dámu na habsburském dvoře, se vnuje také

³² V. Břekš a J. Hrdlička, *Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence*, in: V. Břekš (ed.), *Poslední páni z Hradce* (= *Opera historica* 6), České Budějovice 1998, s. 145-272.

³³ V. Břekš a J. Hrdlička a P. Král a Z. Vybíral, *Věk urozených*.

³⁴ Pavel Marek, *Pern-štejnské fleny. Marie Manrique de Lara a její dcery ve sňatcích habsburské dynastie*, Praha 2018.

³⁵ Marie Koldinská, *Kařdodennost renesančního aristokrata*, Praha a Litomyřl 2004.

³⁶ Petr Mařa, *Světové aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

³⁷ V. Břekš a P. Král (edd.), *lov k českého raného novověku*, Praha 2007.

³⁸ Beatrix Bastl, *Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit*, Wien-Köln-Wiemar 2000.

Katrin Kellerová v díle *Hofdamen*.³⁹ Rozbořem seznam dvorních dam z let 1611-1657 se pokouší o skupinovou biografii a představuje i každodenní život ve službách Habsburků spojený s rituály a povinnostmi dvorní dámy.

Bádání týkající se cti a spor o cest bylo na přelomu 19. a 20. století spjata především s českým prostředím raného novověku. Jedním z představitelů tohoto směru byl Zikmund Winter,⁴⁰ který v novověku přitahoval pozornost především 16. století a kulturnímu životu měst. Z hlediska zemského a českého práva postupovali ke konceptu cti a její obhajobě před soudem zejména právní historici, kteří se v sedmdesátých letech zaměřili na její definici.⁴¹ Ve středověku se cest bránila v soubojích, v raném novověku snaha o obranu cti vrcholila před soudem. Tyto spory byly Jaroslavem Pánkem klasifikovány jako trestní právní případy projednávané před českým hrdelním soudem.⁴²

Teprve na sklonku minulého století se zájem historiků o studium cti projevil zejména v historickoantropologických výzkumech, které byly ovlivněny zejména pracemi z německého prostředí.⁴³ Richard van Dülmen označil cest jako specifickou kategorii stavovské společnosti raného novověku, přičemž se zabýval především její ztrátou.⁴⁴ Podle Dülmena podmínkou byla dobrá pověst pozitivní vztahy mezi sousedy, kariéru i selskou politikou. V novověku se také bezpečnost z pohledu různých profesí a hovořilo o poestných a nepoestných činech, u kterých se snažil objasnit důvody a příčiny jejich špatné pověsti.

V českém prostředí se urážka na cest podle českého zemského práva v novověku Rudolf Rauscher.⁴⁵ Skutečný zájem o studium cti se však začal projevovat až na přelomu

³⁹ Katrin Keller, *Hofdamen. Amtsträgerinnen im Wiener Hofstaat des 17. Jahrhunderts*, Wien-Köln-Wiemar 2004.

⁴⁰ Zikmund Winter, *Zlatá doba českých*, Praha 1991.

⁴¹ Karel Malý, *Trestní právo v letech 15. a 16. století*, Praha 1979; týž, *České právo v minulosti*, Praha 1995.

⁴² J. Pánek, *České hrdelní soudnictví v pozdně feudálních letech. Výsledky, problémy a perspektivy studia*, in: *Československý časopis historický* 32, č. 5, Praha 1984, s. 693-728.

⁴³ R. van Dülmen, *Historická antropologie*; George Iggers, *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*, Praha 2002.

⁴⁴ R. van Dülmen, *Bezpeční lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepoestnost a sociální izolace v raném novověku*, Praha 2003.

⁴⁵ Rudolf Rauscher, *Urážka na cest podle českého práva zemského*, in: *Národní právo a stát*, Praha 1928, s. 41-53.

minulého a souasného století. Uráfkou na cti se zabýval například Václav Břek v článku *šPosm ch nemalej se stal.*⁴⁶ Na Moravě se spor m o est v edici *Ťlechtické spory o est na ran novov ké Morav*⁴⁷ v novala Jana Jani-ová. V roce 2010 vy-el sborník *Spory o est ve st edov ku a raném novov ku*,⁴⁸ ve kterém se kolektiv autor pokusil nastíit prom ny ve vnímání cti od st edov ku, ale také sémantické zm ny termínu est. V doslovu Josef Válka shrnul obecný kontext bádání o cti, a poukázal na to, že téma cti se stalo jakousi šhydrou, kdyfl upozornil na jeho bezb ehost, která badatele ásto odrazuje.⁴⁹

Spory o est mohly skon it afl p ed soudem. Z toho d vodu je zde pot eba zmíit i literaturu týkající se práva a soudních institucí. První kodifikací eského zemského práva se stalo Vladislavské z ízení zemské vydané roku 1500. P i jeho vytvo ení m la silné slovo -lechta, které se díky tomu poda ilo získat své výsadní postavení v Království eském.⁵⁰ O p l století pozd ji pak byla Pavlem Kristiánem z Koldína kodifikována také práva m stská zvaná *Koldín v zákoník* nebo také *Práva m stská Království eského*.

Na konci 19. století se právním d jinám v novali například Hermenegild Jire ek,⁵¹ Josef Kalousek⁵² nebo Václav Schulz.⁵³ Nejvtí mnofství informací o eském soudnictví p iná-ejí ale afl práce Josefa Markova⁵⁴ a Ji ího Klaboucha.⁵⁵ St edem jejich zájmu se stalo spí-e zemské procesní právo nefl samotná instituce soudu. Dokonalou

⁴⁶ V. Břek, "Posm ch nemalej se stal". P íb h ze -lechtické kařdodennosti 16. století, in: Tomá-Knoz ó Bronislav Chocholá ó Libor Jan (edd.), *Nový Mars Moravicus, aneb, Sborník p ísp vk*, jeřl v novali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho fláci a p átelé k sedmdesátinám, Brno 1999 s. 419-429.

⁴⁷ Jana Jani-ová (ed.), *Ťlechtické spory o est na ran novov ké Morav* (Edice rokové knihy zemského hejtmana Václava z Ludanic z let 1541-1556. Historická studie a edice), Brno-Olomouc 2007.

⁴⁸ Tomá-Borovský ó Dalibor Jani-ó Michaela Malaníková (edd.), *Spory o est ve st edov ku a raném novov ku*, Brno 2010.

⁴⁹ Josef Válka, *š est je zrcadlo spole nosti*, in: T Borovský ó D. Jani-ó M. Malaníková (edd.), *Spory*, s. 201-221.

⁵⁰ K. Malý, *Vladislavské z ízení zemské a po átky ústavního z ízení v eských zemích (1500ó1619)*, Praha 2001; Petr Kreuz ó Ivan Martinovský, *Vladislavské z ízení zemské. A navazující prameny. Svatováclavská smlouva a Z ízení o ru nicích*, Praha 2007.

⁵¹ Hermenegild Jire ek, *Právníký řivot v echách*. Praha-Brno 1903.

⁵² Josef Kalousek, *eské státní právo*, Praha 1892.

⁵³ Václav Schulz, *P ísp vky k d jinám soudu komorního království eského z let 1526-1627*, Praha 1904.

⁵⁴ Josef Markov, *Kapitoly z d jin eského zemského soudního z ízení XII.-XVII. století*, Praha 1967.

⁵⁵ Ji í Klabouch, *Staré eské soudnictví. Jak se d íve soudívalo*, Praha 1967.

rekonstrukci postavení zemského soudu ve stavovském státě ve své studii představil Karel Malý,⁵⁶ ve které ovšem nedokázal více než poukázat na některé základní principy a vývojové rysy jeho fungování. V současné době se o sobnosti komorního soudu ve svých pracích vnuje Petr Kreuz.⁵⁷ Soupis jeho působících z let 1527-1620 vypracoval Petr Mareš.⁵⁸ Právními dějinami, zemským právem a dějinami soudních institucí, především zemského soudu se zabývá také Marek Starý⁵⁹ působící na katedře právních dějin University Karlovy.

První část předkládané bakalářské práce v krátkosti představí vývoj lechty a upevnění její moci v českých zemích. Bude se zabývat hlavně svatbou, která spolu s křtem a pohřbem byla jedním z důležitých společenských rituálů v životním cyklu člověka. Pokusí se nastínit podmínky zásnub a kritéria pro výběr vhodného partnera, především z hlediska sociálního, geografického, a náboženského. V neposlední řadě bude věnovat pozornost případům, kdy ke svatbě nedošlo. Právě neuskutečněné sňatky zůstávají samostatnou dosud neprozkoumanou kapitolou v dějinách lechty. Připomenuto bude několik známých případů, kdy k uzavření manželství nedošlo, a zároveň zde budou uvedeny důvody, které přispěly, jak k takové situaci mohlo dojít.

O případech porušení manželského slibu mohou dobře informovat například soudní spisy, protofevny, v nichž v případech bylo kvůli urážce na cti takové chování pohnáno až před soud. A ačkoli manželské písemnosti na starosti soudů církevních, v nichž v případech se spor dostal před samotného panovníka, který ho předal buďto soudu komornímu nebo zemskému. V druhé části by proto tato práce chtěla na konkrétním příkladu Petra II. ze Šumperka ukázat, jak takový případ mohl probíhat, kdo v těchto sporech rozhodoval a jaké byly rozhodující faktory případu. V krátkých medailoncích představí hlavní aktéry sporu a přispělí instituce, které tyto případy posuzovaly.

⁵⁶ K. Malý, Právní kultura v českém stavovském státě, in: K. Malý, Vladislavské zřízení zemské a poátky ústavního zřízení v českých zemích (1500-1619), Praha 2001, s. 55-66.

⁵⁷ P. Kreuz, Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předlohorské v letech 1526-1547, Praha 2000; Týfl, Urážka na cti v praxi komorního soudu Království českého a místního soudu Starého Města pražského v první polovině 16. století, in: T. Borovský a D. Janišová M. Malíková, Spory, s. 127-150.

⁵⁸ Petr Mareš, Soupis působících komorního soudu českého království v letech 1527-1620. Praha 2013.

⁵⁹ Marek Starý, První klenot zemský. V tiskemský soud království českého v době rudolfínské, Praha 2014.

Lechta v českých zemích

Lechta jako stav privilegovaných osob, které byly nejbližší panovníkovy, vlastnila i rozsáhlé pozemkové majetky a byla obdařena mimořádnými vlastnostmi i schopnostmi, neodmyslitelně patří do společnosti raného novověku. Postavení lechty bylo mimo jiné vycházející z představení, že právní lechtici jsou nositeli základních lidských ctností. Navíc se vložilo, že osobní kvality jako statečnost, spravedlnost, dobrota a síla se dědí z otce na syna a pouze lechta má všechny předpoklady k tomu, aby tyto vlastnosti rozvíjela.⁶⁰

Slovo lechtic, případně lechta, bylo do určité míry převzato ze středověkého meckého prostředí, a to v době, kdy se u nás formovala nadřazená sociální skupina, která zakládala své privilegované postavení na urozenosti, moci, majetku a v neposlední řadě práva zdědit mimořádných vlastnostech. Ale i slovo lechta v praxi bylo používáno nebo spíše rozlišováno svým významem. Nejprve se jednalo o označení souhrnu vlastností a schopností pouze nejvyšší skupiny urozených, později se stalo synonymem pro pány, tedy vyšší lechtu. Od poloviny 15. století se pak stále více vztahuje ke skupině urozených, svobodných vlastníků půdy s podílem na moci.⁶¹

Vytváření lechtické společnosti započalo ve středověku. Dochované písemnosti z přelomu 9. a 10. století se zmiňují o zvláštní skupině lidí v okolí panovníka. Moderní dějepisectví tuto skupinu označuje jako *švelmofskou aristokracii*. Jednalo se o osoby vlastníci majetek, ze kterého bezpochyby plynula i moc. Zhruba v 11. století tyto velmoři,⁶² ale i jiné osoby vynikající nad ostatními svými schopnostmi, zaujímali přední místa v panovníkově družině nebo se podíleli na správě jeho majetku. Takovou skupinu lidí dnes historici označují jako *šdruflinickou aristokracii*. V případě družiníků se však vládce příliš neohlížel na původ i majetek. Mnohem důležitější bylo, aby v něm sloužili svému pánu a prosazovali jeho zájmy.⁶³

⁶⁰ V. Bělek a kol., Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty, Praha 2010.

⁶¹ J. Macek, Česká středověká lechta, s. 9-26.

⁶² Sporné ovšem je, do jaké míry. Věchno ukazuje na to, že především župní velmofské aristokracie byly vládnoucí rodem v 10. století, podobně jako Slavníkovci, zlikvidovány. Více k vývoji lechty Dušan Třeštl, Miroslav Polívka, Nástin vývoje lechty do konce 15. století, in: Struktura feudální společnosti na území československa a Polska do přelomu 15. a 16. století, Praha 1984, s. 99-133.

⁶³ Tamtéž, s. 106.

Obě skupiny však mly ještě daleko ke vrcholnému středověku a ranému novověku, která vlastnila půdu. Druflinická aristokracie totiž byla stále závislá na knížeti, který za vrchnou službu ve své druflině prozdloval mezi své druhy podíl ze zemských daní, dchod a také podíl z koisti získané na válečných taženích. To se změnilo v polovině 12. století, kdy své vrchné zaal, kromě jiných zmíněných podílů, obdarovávat také pozemky.

Mechtický status se zaal proměňovat koncem 13. století, kdy lechta nejenže dále rozšířovala své drflavy, ale navíc začala usilovat o podíl na správě země. S výrazem *šlechtao*, kterým byl označován souhrn mimoádných vlastností dědičných z otce na syna, se pak lze poprvé setkat ve 14. století. V této době nebyly ještě hranice mezi jednotlivými stavy společně právně vymezeny.⁶⁴ Mechtic se od obyčejného lovka odlišoval především majetkem a životním stylem. To se začalo měnit po husitských válkách, kdy začala moc lechty postupně sílit.⁶⁵

K definitivnímu oddělení lechtických stavů na panský a rytířský došlo na konci 15. století.⁶⁶ Štfejně pro konstrukci českého panského stavu bylo vydání Vladislavského zřízení zemského roku 1500, ve kterém bylo ustanoveno, že eť páni sami budou rozhodovat o tom, koho do svého stavu přijmou.⁶⁷ Uchazeči museli doložit minimálně tři generace rytířských předků. Pokud rytíř tuto podmínku sploval, musel podat fládost o přijetí do panského stavu a ekat na kladné vyřízení své fládosti. Císařské nebo královské privilegium mohlo být bráno nanejvýš jako doporučení.⁶⁸ Urozenost však neslouflila pouze jako vnější dlečící faktor, ale byla rozhodující i uvnitř stavu. Roku 1500 bylo ustanoveno 47 staroflitných českých panských rodů, jenfl byly nadázeny rodům nedávno přijatým, tedy novoflitným.⁶⁹

Ještě na počátku 16. století byly v ečech uflívány jen dva lechtické tituly, vyší panský a nižší rytířský. íská titulatura začala do ečech postupně pronikat s nástupem Habsburků na český trůn. Ve Slezsku a ímsko-nmecké íi byla titulatura jiná,

⁶⁴ K vývoji lechtických stavů V. B. flek o J. Hrdlička o P. Král o Z. Vybíral, V k urozených, s. 36-43; V. B. flek, Urozenec, in: V. B. flek o P. Král (edd.), Lov k, s. 79-90.

⁶⁵ J. Pánek, Proměny stavovství v ečech a na Moravě v 15. a v první polovině 16. století, Folia Historica Bohemia 4, 1982, s. 179-210; František Mahel, Obrisy českého stavovství od konce 14. století do počátku 16. století, český časopis historický 90, 1992, s. 161-187.

⁶⁶ J. Macek, Jagellonský v k II, s. 335-415.

⁶⁷ Pijímání do rytířského stavu bylo v zemském zřízení zakotveno roku 1564; P. Ma a, Sv t, s. 53.

⁶⁸ Tamtéfl.

⁶⁹ Novopovýené panské rody musely ekat další tři generace, nefl byly přijaté mezi starobylé pány.

komplikovan j-í nejl v echách a na Morav .⁷⁰ P estofe v eských zemích filo n kolik rod s titulem í-ských hrabat nebo kníflat, právn byli v echách p íslu-níci t chto rod povaflování za adové leny panského stavu. Sm li sv j titul uflívat, ale na stavovském shromáfld ní zaujímali místo mezi staroflitnými pány jako kterýkoliv jiný p íslu-ník panského stavu. Zasedací po ádek byl vytvo en podle v ku p ítomných pán . Ne vldy ale m ly cizí rody pro tento systém pochopení, o emfl mimo jiné sv d í spor mezi Vilémem z Roflberka s p vodn n meckým kníflcím rodem z Plavna.⁷¹ Konflikt se táhl n kolik let a byl definitivn vy e-en afl kompromisem roku 1556. Roflberskému vlada i bylo navráceno první místo v zemském soudu a disponování zemskou pe etí, kníflat m z Plavna byla ponechána p ednost ve sn mu a královské rad .⁷²

Situace se radikáln zm nila po vydání Obnoveného z ízení zemského roku 1627. Právo ud lovat lechtické tituly m lo jíl nálefler pouze panovníkovi. V eských zemích se postupn za al zavád t í-ský model titulatury. Pový-ování a ud lování titul se tak v dob po Bílé ho e stalo jedním ze základních prost edk , jak odm nit loajální lechtu. Ú astník m stavovského povstání totífl panovník mohl odebrat majetek, ale ne lechtický titul. S pronikáním í-ské titulatury a pový-ením v rných katolických rod do hrab cího i kníflcío stavu se ve společenské hierarchii za al titul pán propadat, afl se nakonec v 18. století rovnal í-skému titulu svobodného pána.⁷³ V t-ína p íslu-ník p edb lohorského panského stavu do poloviny 18. století náleflera k hrab címu nebo kníflcío stavu. V opa ném p ípad , z d vod pob lohorských konfiskací, filí lenové panského stavu tém bez majetku na úrovni nífl-í lechty.

⁷⁰ í-ská titulatura uflívala výraz jako Herzog, Fürst, Graf, Herr, Freiherr, Ritter, tedy v eské verzi vévoda, knífler, hrab a pán pro vy-í lechtu a svobodný pán a rytí pro lechtu nífl-í; V. B fler a kol., Spole nost, s. 60.

⁷¹ J. Pánek, Zápas o vedení eské stavovské obce v polovin 16. století, eskoslovenský asopis historický 31, 1983, s. 855-884; V. B fler o J. Hrdli ka o P. Král o Z. Vybíral, V k urozených, s. 140-141.

⁷² Jind ich IV. z Plavna se konce sporu nedoflil, zem el 19. 5. 1554, t i m síce p ed zahájením soudního procesu. Spor p evzali jeho synové, kte í v-ak nedosahovali otcových politických schopností; J. Pánek, Zápas, s. 864-865.

⁷³ Svobodný pán byl p íslu-níkem nífl-í lechty; P. Ma a, Sv t, 2004, s. 69.

Svatba jako p echodový rituál

fiivot lov ka v raném novov ku se odvíjel v jednotlivých fiivotních etapách, ty byly navzájem odd leny p echodovými rituály, které sehrávaly velmi d leflitou roli.⁷⁴ Mezi nejd leflit j-í pat í ty, jenfl doprovázely narození, vstup do manželství a smrt.⁷⁵ V podstat celá fiivotní osa jednotlivce je rituály protknuta.⁷⁶ Od denních rituál jako je ranní vstávání, stolování, které je vrcholem dne, a ulehání na lofle,⁷⁷ tedy rituál zaji- ujících základní pot eby, p es ro ní cyklus fiivota ovlivn ý p írodním cyklem zem d lských prací a nábofenskými slavnostmi afl po fiivotní cyklus lov ka.⁷⁸

Rituály pomáhaly lov ku na základ symbol pochopit jeho místo v sociáln a konfesn hierarchizované spole nosti. V p ípad -lechtického prost edí ne-lo jen o pochopení vlastní role, ale p edev-ím o schopnost své privilegované místo ve spole nosti prost ednictvím rituálu demonstrovat.⁷⁹ Tím se rituál stal zárove i d leflitým d lícím prvkem, který odli-oval prost edí urozených od ostatních sociálních vrstev.⁸⁰ Zárove rituály a ritualizované slavnosti sloufily jako prvek, který lov ku umofl oval snáze se orientovat v asovém horizontu dne, týdne, m síce, roku a svého fiivotního cyklu v bec. Na -lechtických dvorech byly nejd leflit j-í slavnostní okamfiky spojené práv s rituály fiivotního cyklu, tedy k tem, svatbou a poh bem.⁸¹ Tyto rituály jsou nazývány jako p echodové, protofle prost ednictvím nich lov k vstoupil do nové

⁷⁴ V ufl-ím smyslu slova je možno chápat rituál jako nábofenský akt, zprost edkovávající p ístup k nadp irozenému, v -ír-ím pojetí ho lze brát jako opakovanou a ustálenou formu lidského jednání, která zaji- uje soudrflnost uvnit spole nosti a ur uje místo jednotlivce uvnit pospolitosti; V. B flek ó J. Hrdli ka ó P. Král ó Z. Vybíral, V k urozených, s. 267.

⁷⁵ P. Král, K tiny, svatby a poh by. K vzájemné reflexi panovnických a -lechtických p echodových rituál ve druhé polovin 16. a první polovin 17. století, in: V. B flek ó P. Král (edd.), Tlechta v Habsburské monarchii a císa ský dv r (1526-1740), eské Bud jovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439-440.

⁷⁶ Základní práci k p echodovým rituál m napsal Arnold van Gennep; Arnold van Gennep, P echodové rituály. Systematické studium rituál , Praha 1997. Téma rituál se v eské historiografii dotkli nap íklad J. Pánek, Aristokratické slavnosti eské renesance, Opus musicum 19, 1987, s. 289-297; P. Král, K tiny, s. 439-456; V. B flek ó J. Hrdli ka ó P. Král ó Z. Vybíral, V k urozených, s. 265-305.

⁷⁷ J. Pánek, fiivot na -lechtickém sídle v p edb lohorské dob , in: Lenka Bobková (ed.), fiivot na -lechtickém sídle v 16.-18. století, Ústí nad Labem 1992, s. 19.

⁷⁸ Tamtéfl, s. 18.

⁷⁹ V. B flek a kol., Spole nost, s. 275.

⁸⁰ P. Král, K tiny, s. 442.

⁸¹ V. B flek a kol., Spole nost, s. 279.

fáze svatby, a uhl symbolického, společenského nebo materiálního rázu. Zároveň u urozených osob –lo p i t chto slavnostech o sebe prezentaci, proto byly mén soukromé než u poddaných.⁸²

Mezi jednotlivými svatbními rituály existoval z etelný rozdíl z hlediska možnosti ovlivnit dobu jejich konání. čas narození a smrti není v lidských silách p edvídat, vstup do manželství však bylo možné už sobit společenským potřebám. Těchtické svatby proto pat ily mezi nejlépe organizované slavnosti. Rozdíly jsou patrné ovšem i mezi k ty a poh by. Zatímco k est novorozen te musel být uspo ádán co nejd íve od narození dít te, poh ební slavnost bylo díky balzamování možné odložit i o n kolik týdn i dokonce m síc .⁸³

S atek pat ily k nejvýznamn jím rituál m v svatbním cyklu ran novov kého lov ka. Jeho význam tkv l p edevším v možnosti získat legitimní potomky, tedy dal í nositele rodové tradice. Pro mladého –lechtice p edstavoval s atek konec dospívání, v n kterých p ípadech mohl také urychlit p evzetí majetku.⁸⁴

P ed uzav ením každého manželství docházelo v raném novov ku k námluvám probíhajícím podle ustáleného rituálu, který musel být dodržen, aby v-e nevy-lo vnive . Obecn lze íci, že iniciativa k uzav ení manželství pocházela od muže nebo od jeho rodiny.⁸⁵ Po vybrání odpovídající partnerky bylo d ležitá najít vhodnou p íležitost k prvnímu setkání. Pokud v-e prob hlo dobře, následovaly dal í sch zky. P i každé náv-t v se slu-elo p ívézt drahý dar jak nev st , tak jejímu otci, matce i poru ník m. Tímto ustáleným chováním si –lechtic mohl zajistit pozd j í zaslíbení dívky.⁸⁶ Námluvy se nejprve drfely v tajnosti a do celé v ci byli zasv ceni jen nejbliž í p íbuzní a p átelé. To v-e pro p ípad, že by k domlouvání s atku nakonec nedo-lo. Úmysl o uzav ení s atku byl ve ejn oznámen afl po oficiálním uzav ení manželského slibu.⁸⁷ Po shromážd ní v-ech pot ebných informací o nev st nastalo dotazování se dív ina otce na fienicha. Mlo-li v-e podle plánu, mohlo dojít k p edání daru od fienicha nev st . Po oficiálních námluvách asto následoval je-t slib manželství. Oficiální zasnoubení se

⁸² J. Pánek, *Aristokratické slavnosti*, s. 289-297.

⁸³ P. Král, *K tny*, s. 441.

⁸⁴ Martin Holý, *Těchtické s atky v eských zemích v letech 1500-1650*, *Historická demografie* 27, 2003, s. 5-9.

⁸⁵ R. van Dülmen, *Kultura I*, s. 137.

⁸⁶ V. Břek ó J. Hrdli ka ó P. Král ó Z. Vybíral, *V k urozených*, s. 324.

⁸⁷ R. van Dülmen, *Kultura I*, s. 143.

v-ak obvykle konalo aťl pozd ji, a to ve v t-ím rodinném kruhu.⁸⁸ Kdyťl se rodiny dohodly, zbývalo vy e-ít majetkoprávní otázky. Následn pak byla uzav ena manfelská smlouva. Bu se jednalo pouze o ústní dohodu uzav enou za p ítomnosti sv dk , nebo m la písemnou podobu. Kdyťl byla manfelská smlouva stvrzena, mohl být s atek ve ejn ohlá-en.⁸⁹ Podrobn se budu rituálem zásnub zabývat nířle, a to na p íkladu deníku Zde ka Brtnického z Vald-tejna.⁹⁰

Svatba se podle tradice ran novov ké -lechtické spole nosti konala zpravidla v dom nev stiných zákonných zástupc . Teprve po s atku se novomanfelé m li p esunout do sídla manfela, kde oslavy pokračovaly.⁹¹ Do domu nev sty byl -lechtic doprovázen adou dal-ích urozenc , po etný doprovod byl totiťl jedním z d leťlitých prost edk vlastní reprezentace a symbolem, který potvrzoval urozenost.⁹²

Po ádání svatby v raném novov ku neslo nemalé finan ní zatíření pro rodinu nev sty, ale i samotného řlenicha. P estofe nebyl jeho p ímým p adatelem, zna ný obnos musel vynalofit na cestu, výbavu a dary. Práv v ým na dar , obvykle prsten , znamenala právní zakon ení svatebního ob adu. Uťl v raném novov ku p edstavoval prsten tradi ní symbol spojení manfel .⁹³ Uzav ením manfelství svatební oslavy zdaleka nekon ily. asto trvaly je-t n kolik dní, dokud nebyla nev sta oficiáln odvedena do domu řlenicha, ímťl se stala jeho paní.⁹⁴

⁸⁸ Tamtéřl, s. 145.

⁸⁹ Tamtéřl, s. 145-146.

⁹⁰ P. Ma a, Rituál zásnub v deníku renesan ního kavalíra, D jiny a sou asnost 18, 1996, . 6, s. 11-15.

⁹¹ Samoz ejm existují i výjimky, nap íklad svatba Viléma z Rofmberka s Polyxenou z Pern-tejna z roku 1587 se konala v Rofmberském paláci z kapacitních d vod ; J. Janá ek, řieny, s. 37. Také svatba Jáchyma z Hradce a Anny z Rofmberka byla uspo ádána v Jind ichov Hradci, kv li Jáchymov o ní chorob ; V. B řlek ó J. Hrdli ka, Rodinný řívot, s. 146.

⁹² P. Ma a, Sv t, s. 669.

⁹³ V. B řlek ó J. Hrdli ka ó P. Král ó Z. Vybíral, V k urozených, s. 324.

⁹⁴ R. van Dülmen, Kultura I, s. 161-162.

Lechtické s atky

Jak již bylo výše zmíněno, svatba spolu s narozením a pohřbením patřila a dosud patří snad ve všech dobách a kulturách k jednomu z nejdůležitějších společenských rituálů.⁹⁵ Hlavně ve lechtickém prostředí šlo o významnou událost, protože satek byl podmínkou narození legitimního dědice rodu. Šelada autor zabývajících se lechtickými s atky upozorňuje zejména na to, že hlavními motivy k uzavření manželství bylo zajistit pokračování rodu a materiální prospěch.⁹⁶ Zároveň satek sloužil jako důležitý prostředek sebe prezentace rodu a v neposlední řadě jako klíč k vytváření rodových aliancí. První z těchto důvodů byl nejspíše hlavní příčinou svatby Petra Voka. Jeho starší bratr Vilém z Rožmberka se nedokázal potomka ani se svou tetou manželkou, a proto se starý mládenec Petr ve svých téměř jednadesáti letech oženil s Kateřinou z Ludanic. Jedním z hledisek při výběru nevěsty byly jistě peníze, nebo Kateřina byla univerzální dědičkou a poslední lenkou starobylého moravského rodu. Dalším faktorem pak mohla být Kateřinina příslušnost k Jednotě bratrské, se kterou Petr Vok sympatizoval.⁹⁷

Svatba v raném novověku nebyla záležitostí soukromou, ale hlavně u lechtických rodů, veřejnou událostí. Odehrávala se podle přísných pravidel a závazného rituálu,⁹⁸ a to jak z hlediska vnějšího, týkajícího se průběhu obřadu a svatebních slavností, tak z hlediska společenského a diplomatického, který satek předcházel.⁹⁹ Základem budoucího sateku bylo najít vhodnou nevěstu. Přestože námluvy mohla provázet vzájemná náklonnost, rozhodně nebyla hlavním faktorem výběru. Obecným předpokladem bylo, že vzájemný cit se dostaví po svatbě.¹⁰⁰

⁹⁵ P. Král, *Křtiny*, s. 439-456.

⁹⁶ V. Břekš a J. Hrdlička a P. Král a Z. Vybíral, *Věk urozených*, s. 306-330; M. Koldinská, *Kaňdodennost*, s. 32; P. Mašá, *Svět*, s. 605-620.

⁹⁷ J. Pánek, *Petr Vok*, s. 104-117.

⁹⁸ P. Král, *Křtiny*, s. 439-456.

⁹⁹ P. Vorel, *Aristokratické svatby v letech a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie*, in: V. Břekš a P. Král (edd), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v renesančních městech raného novověku*, české Budějovice 2000 (= *Opera historica* 8), s. 193.

¹⁰⁰ V. Břekš a J. Hrdlička, *Rodinný život*, s. 146.

Zásnuby

Když si muž vyhlédl nevěstu, začal rituál námluv. V této fázi muž s pomocí špáně a přátel¹⁰¹ hledal vhodné příležitosti k setkání se svou vyvolenou, obdarovával ji drobnými dárky a zároveň se snažil zajistit si souhlas nevěstina okolí se sňatkem. Pokud se vše zdařilo a i nevěsta s případným sňatkem souhlasila, byli oficiálně považováni za snoubence a mohlo se začít s přípravami na svatbu. O tom, jak takovéto námluvy probíhaly, neexistuje mnoho podrobných zpráv. Výjimkou je deník Zdenka Brtnického z Valdtejna, který si vedl během své kavalírské cesty a je to více než rok poté, co se z ciziny vrátil.¹⁰²

Zdenek Brtnický z Valdtejna se narodil roku 1581 jako jediný syn Jindřicha Brtnického z Valdtejna a Zuzany Heltové z Kementu, kteří náleželi k panskému stavu. Základní vzdělání získal Zdenek v jihlavské škole a pak studiu ve slezském Běhu. Dlefité však bylo zavržení vzdělání mladého lechtice v cizině. O to se postaral Zdenek v poručení a tchýňský pán Smil Osovský z Doubravice.¹⁰³ V srpnu roku 1596 se tedy Zdenek Brtnický vydal na svou kavalírskou cestu po zemích západní Evropy, která trvala téměř šest let. Celou dobu si pečlivě vedl deník. Po návratu domů ho čekaly dva dlefité věci, převzetí rodového majetku a založení vlastní rodiny. S hledáním vhodné partnerky se Zdenekovi snažila pomoci jeho babička Alena Meziříčská z Lomnice, která se mu pokusila namluvit Johanku Rechmberkovou, ale zejména pro Zdenka v nezáměru z toho nic nebylo. V té době se také dozvěděl o šlechetné Smičkové, kterou byla nejspíše Kateřina, dcera Václava Smičkého ze Smičovic.¹⁰⁴ Při svém pobytu v Praze se s mladou Smičovou setkal, ale ani tak ho, jak se zdá nezaujala. V dalším dni navštívil palác Jana Rudolfa Trčky, aby si ve fraucimoru jeho ženy prohlédl jinou lechtici, kterou mu doporučil jeho přítel Adam starší z Valdtejna. Jednalo se o Magdalenu z Thurnu, která byla lenkou fraucimoru Marie Magdalény Trčkové, rozené Popelové z Lobkovic. Když se ubezpečil, že sympatie jsou vzájemné, začal se jí dvojit a vyfládal si přes prostředníka Adama staršího z Valdtejna povolení, aby si mohl se svou vyvolenou promluvit. Příležitost se naskytlá je to týl den na svatebním veselí dcery Volfa Novohradského z Kolovrat, kde si s Magdalenou zatancoval a poté ji doprovodil domů.

¹⁰¹ V. Břek, "Páni a přátelé" v myšlení a každodenním životě české a moravské lechty na prahu novověku, český časopis historický 101, 2002, s. 229-264.

¹⁰² P. Mašala, Rituál zásnub, s. 11-15; O. Podavka, Zdenek Brtnický.

¹⁰³ Rodiče ani strýc Zdenka Brtnického v té době již nebyli naživu.

¹⁰⁴ Smičovští ze Smičovic byli velmi bohatý protestantský rod.

Po dvou týdnech, když se opět setkali, jí daroval prsten a Magdalena mu vyznala svou náklonnost. Tím byli považováni za snoubence. Při další návštěvě od ní Zdeněk Brtnický obdržel věnek jako znamení náklonnosti a panenské čistoty. Zároveň se dozvěděl, že Magdalenin otec Martin z Thurnu se s atkem souhlasí, takže svatba nestálo ufl nic v cestě.¹⁰⁵

Výběr budoucího manželského páru byl od samého počátku ovlivněn závaznými společenskými normami, hlavně pokud se jednalo o jejich první manželství. V Čechách a na Moravě na přelomu 15. a 16. století byl výběr snoubence povětšinou záležitostí jejich rodičů a poručníků. U příslušníků aristokratických¹⁰⁶ rodů mohl být s atkem domluven a smluvně zajištěn již v jejich dětství. Sepsaná svatební smlouva určovala budoucí majetkové poměry, termín budoucího s atku, popřípadě další dodatky a ustanovení. Dohodnutý s atek se obvykle konal v nejbližším termínu po dovršení plnoletosti obou snoubenců. Za nejvhodnější termín byl považován za atek únor a po patnáctých narozeninách nevěsty.¹⁰⁷ Dívka po dovršení patnácti let věku totiž byla obecně považována za s atku schopnou. Stávalo se však, že svatební smlouva byla uzavřena i dříve. Pak se zpravidla jednalo o práva na patnácté narozeniny nevěsty, po kterých mohl být svazek naplněn. Za atek únor pak byl vhodný kvůli období postu, které začínalo šest týdnů před Velikonocemi.¹⁰⁸

O takto uzavřených smlouvách se v úzkém kruhu slechty samozřejmě vědělo, proto byl termín uzavření s atku dlouhodobě očekávanou událostí a jakákoliv jeho změna, ať již oddálení či urychlení, bez válných důvodů budila pozornost.

Svatby

Výběr vhodných partnerů byl po atkem 16. století v Čechách a na Moravě značně omezen.¹⁰⁹ Ve většině případů hledali páni pro své děti partnery náležející do stejného stavu. V této době patřilo k českému a moravskému panskému stavu zhruba jen desetátý rod, u kterého však kvůli majetkovému úpadku ufl mezi nejvyšší zemskou slechtu prakticky nepatřily. Proto nebyly výjimečné případy, kdy si muž z panského stavu vzal

¹⁰⁵ P. Mařa, Rituál zasnub, s. 11-15.

¹⁰⁶ Aristokratií jsou v tomto textu myšleny nejvýznamnější a nejbohatší panské rody Království českého.

¹⁰⁷ P. Vorel, Aristokratické svatby, s. 197.

¹⁰⁸ Marie Bláhová, Historická chronologie, Praha 2001, s. 222-226.

¹⁰⁹ Výjimkou nebylo, když ke s atkovým aliancím mezi rody docházelo po několika generacích. Příkladem mohou být s atky uzavírané mezi Ditrichštejny a Lichtenštejny v 17. století; Petra Vokáčová, Příběhy o hrdé panské aristokracii českých zemí v době baroka, Praha 2014, s. 289-369.

řenu ze stavu rytířského, nebo *šfena po muřfi se -lehtíř*. Na řkodu pak rozhodn nebylo, pokud nev řta byla bohatá.¹¹⁰

Kdyř uřl nebyla mořnost zalovit ve vodách zemské řlechty, nebránili se eřtí a moravřtí řlechřici ani spojení se slezskými knířlecími rody. V takovém p řpad ři byli manřelé rovni, protořfe řeské zemské právo v této dob neuznávalo knířlecí stav. O poznání h řna tom byly řívky z panských rod ř, protořfe se podle spole řenské normy nesm řly provdat pod svou úrove ř. P řesto k takovýmto s řatk řm docházelo, i kdyř velmi z řídka.

Co se tý e s řatk ř se zahrani řními rody, ty se po řátkem 16. století omezovaly pouze na rody z p řhraní ří, se kterými jejich sousedé tradi řn udrřřovali spole řenské kontakty. Tato situace se vřak zm řnila s nástupem nové vládnoucí dynastie, kdy stále řast ři docházelo ke svatbám s partnery ze řřpan řska ři z Itálie. Od roku 1526 pat řily řeské zem ř pod vládou Habsburk ř do mezinárodního soustátí a zemské řleht ř se tak otev řely dve ře k dvorským ú řad řm ve Vídni. A kdo jiný neřl blížcí p říbuzní, získání nap řklad vhodným s řatkem, mohli řlechřici nejlépe pomoci ke karié ře u dvora. Naopak řířské rody mohl lákat nemalý majetek n kterých významných řeských panských rod ř.¹¹¹ S řatky mezi rody jednotlivých zemí monarchie byly podporovány i panovníkem. Habsburkové se snařřili vytvo řit nadnárodní řlehtu, která by nebyla oddaná své zemi, ale naopak v řrná panovníckému dvoru. K tomu jako nejlép ří prost edek mohlo poslouřit právo propojení významných rod ř z řrných řástí monarchie pomocí s řatk ř.¹¹²

Jako p řklad řm řfe slouřřit svatba Jo řta III. z Rořmberka s lenkou p ředního rakouského rodu Bohunkou ze Starhemberka roku 1529. Bohunka vřak zem řela uřl roku 1530 p ři porodu dcery Anny, a tak Habsburkové na řli Jo řtovi novou nev řstu, řířl byla dvorní dáma Anny Jagellonské Anna z Rogendorfu, se kterou se ořenil je řt v řém řfe roce. Rořmberkové se tak dostali do p říbuzenského vztahu nejen s prohabsburskými Rogendorfy, ale i s hrabaty ze Salmu, Hofmanny z Grűnpűchlu a Starhemberky.¹¹³ Tyto vztahy s řířskými rody pak mohly p ři hledání vhodné nev řsty pomoci i Jo řtovu

¹¹⁰ P. Vorel, *Aristokratické svatby*, s. 197.

¹¹¹ P. Ma řa, *Sv řt*, s. 611.

¹¹² J. Páneř, *řeská a rakouská řlechta v po řtících habsburské monarchie*, *D řiny a sou řasnost* 12, 1990, ř. 3, s. 29; Petr Ma řa, *Sv řt řeské aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004, s. 630-640.

¹¹³ P. Ma řa, *Sv řt*, s. 630-640; V. B řek ř J. Hrdli řka a kol., *Dvory*, s. 11; J. Páneř, *Rořmberkové. Rod řeských velmořř a jeho cesta d řjinami*, řeské Bud řovice 2011, s. 70.

nejstaršímu synovi Vilémovi. Ti z jeho ty manfelek totiž pocházely z významných íských rod . V roce 1557 si Vilém vzal za manfelkou Kate inu Brun-vickou, dceru vévody Ericha II. z Brun-viku. Jeho druhou manfelkou se roku 1561 stala fiofie Braniborská, dcera kurfi ta Jáchyma II. z Braniboru z rodu Hohenzollern , sp ízn ých s polskými Jagellonci, Habsburky a dánskou vládnoucí dynastií. Pot etí se Vilém oženil roku 1578 s Annou Marií z Bádenu, sestrou markrab te Filipa II. Bádenského.¹¹⁴

U nejbohat-ích rod v Království eském nebyl majetek tím nejd lefit j-ím d vodem k uzav ení manfelství. ast ji ho vyufflivaly k navazování p íbuzenských vazeb s p edními rody v ímsko-n mecké í-i, které pak mohly zúro it ve sv j prosp ch. Krom zmín ých Rofmberk je možné spojení se zahrani ními rody najít nap íklad u Pern-tejn nebo Třk . V p ípad Pern-tejn se jednalo nap íklad o t etí manfelku Jana z Pern-tejna, kterou se roku 1544 stala uherská vdova Magdalena Zeklová z Ormosdu. S její dcerou Alfb tou Thursovou se oženil Jan v syn Jaroslav.¹¹⁵

Pokud se mufl rozhodl vybrat si za manfelku cizinku, rozhlífl se pov t-inou v sousedních zemích, tedy ve Slezsku, Rakousích a Sasku. Dívky ze vzdálen j-ích zemí se nev stami v echách stávaly pouze ve výjime ných p ípadech. Nap íklad manfelkou Vratislava z Pern-tejna se v roce 1555 stala Třpan lka Marie Manrique de Lara y Mendoza. Seznámili se na panovnickém dvo e, kde Vratislav p sobil jako komo í arcikníflete Maxmiliána a Marie jako dvorní dáma Marie Habsburské. O n kolik let pozd ji se jejich syn Jan, oženil se svou sest enicí, Marií Annou Manrique de Lara y Mendoza, dcerou Mariina bratra.¹¹⁶

P ípadné vyvdání dívky z bohaté rodiny do zahrani í bylo chápáno jako spole ensky nefládnoucí. Zvlá-t zem mimo habsburskou monarchii nebyly p íli-populární, protofle navázání t sn j-ího spojení s novými p íbuznými bylo na velkou vzdálenost obtíflné a neplynul z n j fládný uflitek. Navíc pokud vdával otec dceru do zahrani í, musel jí s sebou dát také v no. Je-t v polovin 16. století nesla eská -lechta nelib , fle v no bohaté nev sty odcházelo spolu s ní ze zem , kdyfl by se mohlo dostat do pokladny n jakého domácího rodu.¹¹⁷

¹¹⁴ J. Pánek, íská s atková politika Viléma z Rofmberka, Zlatá stezka 4, 1997, s. 41-57.

¹¹⁵ P. Vorel, Pern-tejnská svatba v Prost jov roku 1550, asopis Matice moravské 114, 1995, s. 142-143.

¹¹⁶ J. Janá ek, fieny, s. 86-94; P. Marek, Pern-tejnské fieny, s. 216.

¹¹⁷ M. Holý, Třechtické s atky, s. 13.

Na silný odpor zemské –lechty narazili bratři Jaroslav, Vratislav a Vojtěch z Pernštejna, když v roce 1550 provdali svou sestru Kateřinu za rakouského hraběte Eka ze Salmu. Kateřina byla totiž v dětství zaslíbena jednomu ze synů Jana z Lipé, druhorozenému Vilémovi.¹¹⁸ Když však bylo Kateřině patnáct let a měla dojít ke svatbě, bránila se.¹¹⁹ Bratr Jaroslav jí nakonec vybral jiného šlechticha, a sice mladého rakouského hraběte Eka ze Salmu. Sňatek domlouval Jaroslav z Pernštejna s Ekovým otcem Mikulášem ze Salmu, habsburským vojvodcem, který zastával významnou funkci na vídeňském dvoře. V roce 1544 se Jaroslav v otec Jan oženil s vdovou Magdalenou z Ormosdu, jejíž dcera Markéta z Felső Lindva byla druhou manželkou právě Mikuláše ze Salmu. Je tedy pravděpodobné, že iniciátorkou sňatku byla právě Kateřinina a Jaroslavova nevlastní matka Magdalena z Ormosdu. Navíc v té době již byl domluven sňatek mezi Jaroslavem a Magdaleninou mladší dcerou Alfbítou Thurzovou z Bethlenfalvy. Svatba se konala 1. června 1550, a to bez ústí moravského panstva. Mezi hosty pak figurovali páni z Šlech a Pernštejnů v čele z rod rytířstva. Jako zástupce krále se jí účastnil Jáchym z Hradce.¹²⁰

Příkladem šlechticů, která se provdala dále než za hranice Šlech, může být Eva z Rožmberka, sestra Viléma a Petra Voka. Jejím prvním manželem se roku 1564 stal chorvatský hrabě a hrdina v boji proti Turkům Mikuláš-Zrinský ze Serynu. Když s ním Eva odjela do jeho hlavního sídla v chorvatském Šakovci, ocitla se v prostředí pro českou šlechtu poněkud nezvyklém. Šakovská pevnost jako rozhraní mezi českými a tureckými svými plnila vedle administrativní a obyčejné funkce především strategickou

¹¹⁸ Svatbu domluvili jejich otcové v době, kdy bylo Kateřině pět let, a měla se uskutečnit, jakmile Vilém dovrší osmnácti let a Kateřině bude patnáct. V případě, že by jedna ze stran bez vědomí druhé od smlouvy odstoupila, měla zaplatit odškodné 5000 kop grošů českých. V době, kdy měla ke sňatku dojít, ušli byli Jan z Lipé i Jan z Pernštejna po smrti a o budoucnosti Kateřiny měli rozhodnout jen oň starší bratři, zejména nejstarší Jaroslav; P. Vorel, Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu erbu zubí hlavy v dějinách Šlech a Moravy, Praha 1999, s. 220-221.

¹¹⁹ Odstraňujícím případem pro ni mohlo být nešťastné manželství její sestry Marie, která se jako šestnáctiletá provdala za knížete Václava Těšínského, toho jí otec vybral již v dětství. Manželství bylo nešťastné a po smrti Jana z Pernštejna roku 1548, dosáhla krize zejména vrcholu. V roce 1549 se její bratři museli vydat do Těšína, aby pro starší sestru vymohli aspoň základní zabezpečení a společenský standart; tamtéž, s. 221-222.

¹²⁰ Tamtéž, s. 232-233.

úlohu. Když byl Mikuláš Zrinský v září 1566 zabit Turky, vrátila se Eva Zrinská z Rožmberka zpátky do Čech.¹²¹

Druhým manželem Evy z Rožmberka se pak proti vůli jejích bratrů stal italský hrabě z Mantovy Pavel Gasoldi, kterého si vzala roku 1578.¹²² Italské prostředí, ve kterém se Eva ocitla, bylo v té době pro mnohé obyvatele českých zemí téměř exotickou destinací. Přestože italští řemeslníci a umělci v Čechách pracovali již dříve, tak až po polovině 16. století se začalo o Itálii mluvit s větší úctou. Mnoho mladých šlechticů, ať už jakéhokoli vyznání, se snažilo zařadit Itálii jako jednu ze zastávek do harmonogramu své kavalírské cesty. Zapisovali se na italské univerzity, a pokud jim to finance dovolily, naplno si užívali kouzla doznívající renesance.

Náboženská otázka

Složitou otázkou mohla být konfesní pluralita české a moravské šlechty. Obecně však platí, že česká aristokratická společnost nepovažovala v předlohorské době nábožensky smíšená manželství za mimořádná a rozdílnost víry nebyla naopakůlku uzavření manželského svazku.¹²³ V raném novověku hrála víra důležitou roli v životě každého jedince, ale už od husitských válek nebylo náboženské vyznání v království jednotné. V 15. století se od katolíků oddělili utrakvisté a Jednota bratrská, o století později pak přibyli ještě luteráni a kalvinisté. Přesto vedle sebe v Čechách filarzně vyznání bez vážnějších problémů, což se pomalu změnilo od poloviny 16. století v souvislosti s procesem konfesionalizace.¹²⁴

K nekatolíkům patřily tradiční i nové, které starobylé panské rody.¹²⁵ Proto se přisátku mohlo stát, že každý ze snoubenců byl stoupencem jiného vyznání. Obecně se dá říci, že více konfesní smíšených sátek se konalo v první polovině 16. století. Po Tridentním koncilu totiž v českých zemích sílily rekatolizační tendence a panovník nebyl nábožensky smíšeným sátkem nakloněn. Přesto jejich počet radikálně poklesl až po

¹²¹ J. Pánek, *Poslední Rožmberkové. Velmoři české renesance*, Praha 1989, s. 133-140.

¹²² J. Janáček, *fieny*, s. 32-46.

¹²³ P. Vorel, *Aristokratické svatby*, s. 200.

¹²⁴ V. Bělek a J. Hrdlička a P. Král a Z. Vybíral, *Věk urozených*, s. 141-156.

¹²⁵ Na počátku 17. století tvořili nekatolíci devět desetin všech zůstaňných na českém zemském sněmu; Thomas Winkelbauer, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, český časopis historický 98, 2000, s. 479.

roce 1627, kdy bylo vydáno Obnovené zřízení zemské a jediným státem uznaným náboženstvím se stalo katolictví.¹²⁶

Pokud byla nevsta jiného vyznání než její manžel, mohla být její víra uvedena ve svatební smlouvě a ženich se zaruoval, že jí zajistí kněze pro jejího vyznání. To se stalo například při uzavírání prvních dvou manželství Viléma z Rožmberka. Vilém jako pán rodu katolického rodu se ve svatební smlouvě zavázal svou první manželku Kateřinu Brunovickou zanechat při evangelickém náboženství.¹²⁷ Evangelického faráře zajistil i pro svou druhou manželku Alenu Braniborskou. Naproti tomu poslední sňatek Viléma z Rožmberka s katolickou Polyxenou z Pernštejna se stal velkou demonstrací převahy katolického vlivu na české politické scéně.¹²⁸ To souviselo právě se silící konfesionalizací, jejíž vlivy se postupně začaly dostávat do Království českého a narovněly do té doby tolerantní soužití různých náboženských vyznání.

Jako akt posilující postavení katolíků v zemi se dala brát i svatba Polyxeniných rodičů Vratislava z Pernštejna a Aleny z rodu katolického rodu Marie Manrique de Lara,¹²⁹ popř. druhá svatba Polyxeny s nejvyšším kancléřem království Zdeňkem Vojtěchem Popelcem z Lobkovic.¹³⁰

Náboženské rozdíly však mohly stát za neshodami mezi manžely. Například katolík Adam mladší z Valdštejna se roku 1591 oženil se svou vzdálenou příbuznou, luteránkou Alenou Brtnickou z Valdštejna. Jejich vztah, zpočátku harmonický, se postupem času s Adamovým postupem v politice a čím dál tím horlivějším přistoupením k náboženství, zhoršoval. Když pak Alena začala podporovat protestanty na panství, vedlo to k etnickým manželským sporům, které ukončila její smrt v roce 1614.¹³¹ Zajímavé je, že druhou Adamovou manželkou se stala členka českobratrské církve Johanka Emílie ze Sierotína.

¹²⁶ Jiří Mikulec, 31. 7. 1621. Rekatolizace Čechy v zemi. Či je země, toho je i náboženství, Praha 2005, s. 115-124.

¹²⁷ J. Pánek (ed.), Václav Bězan, s. 152.

¹²⁸ Tímto sňatkem došlo ke spojení dvou starobylých katolických panských rodů; J. Janáček, ženy, s. 23-24.

¹²⁹ Charlotte Fritzdová o Jindřichu Růžičce, manželce sňatkem Vratislava z Pernštejna (1555), Sborník prací východočeských archivů 3, 1975, s. 63-77., zde s. 63-64.

¹³⁰ P. Marek, Pernštejnské ženy, s. 255-267; Týřil (ed.), Svědectví o ztrátě starého svatba. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna, české Budějovice 2005.

¹³¹ J. Janáček, ženy, s. 166-184.

Pokud byli snoubenci jiného vyznání, mohlo dojít k tomu, že nevsta konvertovala k víře svého manžela. Pro v t-ínu žen v raném novověku to však znamenalo značnou dávku sebezapření, když musela odstoupit od víry, ve které byla vychována. Navíc vyznání byla jedna z mála oblastí života, kde žena nebyla podřízená vli otce nebo manžela. Přesto se nejednalo ve –lehtickém prostředí o ojedinělou výc. Například již zmíněná Eva z Rožmberka, členka tradičního katolického rodu, konvertovala před svým prvním manželstvím k víře budoucího manžela Mikuláše Zrinského ze Serynu a před svým druhým sňatkem s italským katolickým –lehticem Pavlem Gasoldim se opět vrátila k víře svých předků.¹³² Když se roku 1597 vdávala protestantka Anna Eliška ze Salmu za katolíka Ladislava IV. Popela z Lobkovic, zůstala u své víry. Avšak když si po Alžbětině smrti v roce 1616 stejného muže brala její mladší sestra Anna Marie, byl sňatek povolen pouze pod podmínkou, že nevsta přestoupí ke katolickému vyznání.¹³³ Podobně tomu bylo i u Anny Salomeny Hradišské z Hořovic, která ke katolictví konvertovala před svým druhým sňatkem. Jejím prvním manželem byl protestant Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic, který byl roku 1621 popraven na Staroměstském náměstí kvůli své úasti na stavovském povstání. Jejím druhým mužem byl Kryštof v pítel z mládí, katolík Heřman ěrnín z Chudenic. Před svatbou s ním přestoupila na katolickou víru, ve které vychovávala i d tti z prvního manželství.

Výjimkou se mohlo stát, že muž konvertoval k víře své manželky. To byl případ Ladislava III. Popela z Lobkovic, který pod vlivem své manželky Magdaleny ze Salm-Neuburgu konvertoval k protestantství.¹³⁴ Dalším příkladem je Petr Vok z Rožmberka, který roku 1582 po sňatku s Kateřinou z Ludanic přestoupil k Jednotě bratrské, se kterou však sympatizoval již v době před uzavřením manželství.¹³⁵

Otázka majetku

Mnohem důležitější než otázka víry byla v ěchách na přelomu 15. a 16. století při uzavírání manželství otázka majetku. V takovém případě byly nejlepšími partiiemi osiělé dívky, nejlépe poslední svého rodu.¹³⁶ Tak tomu bylo třeba ve výe

¹³² Tamtéž, s. 32-46; J. Pánek, (ed.), Václav Březan.

¹³³ Stanislav Kasík o Petr Mašek o Marie Mlýková., Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu, české Budějovice 2002, s. 36.

¹³⁴ Tamtéž, s. 35.

¹³⁵ V. Březan o J. Hrdlička a kol., Dvory, s. 14.

¹³⁶ Srov. sňatky Jana IV. a Vojtěcha z Pernštejna se sestrami Annou a Markétou z Postupic; P. Vorel, Páni z Pernštejna, s. 100.

zmíněném případě Kateřiny z Ludanic, kterou si jako nevěstu vyhlídl Petr Vok z Rožmberka. V tina fien neměla tém fládnou –anci na zd d ní v t-ího majetku a dostávala pouze v no. Vý-e v na nebyla nijak pevn dána a závisela na dohod obou stran. Mohlo se zdát, že ím v t-í v no bylo, tím lep-í to bylo pro fienicha. Av-ak vysoké v no sebou neslo povinnost obv n ní, tedy zaji-t ní vdovského podílu z majetku manfela.¹³⁷ U nevěsty (pokud byla panna) ínilo obv n ní 2,5 násobek v na, u vdovy zpravidla jen dvojnásobek.¹³⁸ Ve v t-in –lechtických rodin byla vý-e v na stanovena na n kolik desítek i stovek kop gro- mí-e ských v závislosti na finan ních mofnostech rodi fienicha a nevěsty. U nejbohat-ích rod bylo pro ob strany fládoucí s vý-í v na z stat u společensky respektovaného standardu, kterým v polovin 16. století byla ástka 10000 kop gro- mí-e ských, kterou musel novomanfel ujistit obv n ním 25000 kop gro- mí-e ských. Pokud se pak v rodin vdávalo více dcer, mohlo se zaji-t ní v na stát zna nou finan ní zát flí i pro nejbohat-ího –lechtice, nebo v-echny dcery m ly nárok na stejnou vý-í v na jako jejich první provdaná sestra. Taková situace nastala nap íklad v rodin nejvy-ího kanclé e Království eského Vratislava z Pern-tejna. P íli- vysoké v no ale mohlo být nebezpe ím i pro rodinu a nejblí-í p íbuzné fienicha. V p ípad jeho náhlého úmrtí mohly finan ní nároky jeho vdovy znamenat pro rodinu velkou finan ní zát fl.¹³⁹ V-echny podrobnosti týkající se vyplacení v na i obv n ní byly zapsány ve svatební smlouv .

S atek se mohl konat v den zásnub nebo i pozd ji a zpravidla probíhal na sídle otce nevěsty. Volbu data ovliv oval p edev-ím církevní kalendá , podle n jfl se slavnosti, tedy i svatby, nem ly konat v dob p stu, který byl ty i týdny p ed Vánoci a v období od Popele ní st edy do Velikonoc.¹⁴⁰

Svatba byla velkolepou reprezentací rodu a podle toho musela také vypadat. Její p ípravy bývaly dlouhé a nákladné. Na slavnost byli zváni *špáni a p átelé*¹⁴¹ obou rodin, jejichfl oble ení bylo barevn slad no a odli-ovalo hosty ze strany nevěsty a

¹³⁷ Tento podíl byl ve staro e-tin ozna ován termínem *šo t etinu vej-õ*=P. Vorel, Aristokratické svatby, s. 201.

¹³⁸ Tamtéfl.

¹³⁹ Tamtéfl.

¹⁴⁰ Velikonoce jsou pohyblivé svátky a období p stu p ípadalo na rozmezí mezi 4. únorem - 10. b eznem afl 22. b eznem - 25. dubnem, období od T í král po Popele ní st edu se nazývalo masopustem nebo karnevalem, a mohlo trvat 28 afl 62 dní; M. Bláhová, Historická chronologie, Praha 2001, s. 90-92 a 222-232.

¹⁴¹ V. B flek, "Páni a p átelé", s. 229-264.

fenicha.¹⁴² Výběr hostů byl důležitý, proto nesměla být opomenuta žádná významná osobnost. Pozvánka byla obvykle zasílána i panovníkovi a nejvyšším zemským úředníkům, kteří se dostavili buď osobně, nebo aspoň v zastoupení.¹⁴³ Další událostí, která byla spojena se svatebním veselím v nejbohatších rodinách v zemi, bylo konání rytířského turnaje, který byl uspořádán na počest nevlasty. Turnaje však v 16. století již nesloužily jako exhibice bojového umění, ale staly se především sportovní záležitostí a přehlídkou zámožnosti jeho účastníků, protože pořízení turnajové zbroje nebylo zrovna levnou záležitostí a dosahovalo vysokých částek.¹⁴⁴

Neuzavřená sňatky

Přestože raně novověká společnost dbala na dodržování pravidel a společenských norem, docházelo čas od času k anomáliím, díky kterým ne všechny námluvy skončily zásnubami a ne všechny zásnuby vyvrcholily svatbou. Případy takové porušení společenských norem jsou pro zkoumání sňatků raně novověké lechty velmi zajímavé a důležité. Co bylo příčinou toho, že nedošlo k uskutečnění sňatku? Jak na takovou situaci nahlížela tehdejší společnost? Jak se takové situace řešily? A jakou dohru mohla zrušená svatba mít?

Důvodem, pro který uzavření sňatku nedošlo, mohlo být hned několik. Vážným důvodem bylo úmrtí jednoho ze snoubenců. Ke smrti mladého snoubence mohlo v raně novověku dojít v podstatě kdykoliv. Dalším, pro bádání mnohem zajímavějším, důvodem bylo zrušení zasnoubení a následná svatba s vhodnějším partnerem. Příčiny takového chování byly různé od konfesních, přes majetkové až po prostý nesouhlas s výběrem budoucího partnera. Takové případy se mnohdy staly záležitostí veřejného *šposm chuō*¹⁴⁵ nebo se ocitly před soudem, a proto se o nich dochovaly podrobné záznamy.

Například mladý lechtic Albrecht Jan Smičický se prostřednictvím sňatku chtěl spojit s významným kalvínským rodem západní Evropy. Jeho vyvolenou se měla stát Charlotta Luisa Hanavská, vnučka Viléma Oranfského. Svou budoucí snoubenku

¹⁴² P. Vorel, *Aristokratické svatby*, s. 202.

¹⁴³ Na svatbě Jáchyma z Hradce s Annou z Rožmberka byl pozván král Ferdinand I. a na svatbu ho zastupoval nejvyšší pán evorádu johanit Zdeněk Berka z Dubé; V. Břekš, *J. Hrdlička, Rodinný život*, s. 147.

¹⁴⁴ P. Vorel, *Aristokratické svatby*, s. 202.

¹⁴⁵ Starořecký výraz pro potupení, pohánění, zesměšnění (vážené osoby), zlehčení; Jaromír Bělák o Adolfu Kamišovi Karel Kučera, *Malý starořecký slovník*, Praha 1979, s. 343.

poznal Smi ický na své kavalírské cestě v květnu roku 1615, kdyfi navštívil zámek Hanau, kde sídlila vdovlá vévodkyně Kateřina Belgica, dcera Viléma Oranfského. Hned druhý den po seznámení pořídal o ruku nejstarší dcery vdovlé vévodkyně hofmistr Dominik Porsius, který Smi ického doprovázel. Vévodkyně reagovala zdrflivě a se svatbou souhlasila afi poté, co získala o nápadníkovi své dcery dostatek informací. Svatbu však na poslední chvíli zhatila sama nevěsta, která se odmítla provdat za cizince ze vzdálených míst, kterého téměř neznala.¹⁴⁶ Albrecht Jan proto obrátil svou pozornost na Charlotinu mladší sestru, patnáctiletou Amálii Alfbtu. Ta se s atku s eským lechticem nebránila, a tak mohlo být zaátkem roku 1617 jejich zasnoubení oficiálně oznámeno. Svatba měla proběhnout v srpnu roku 1618 v Praze. Mezitím však naplno propuklo povstání eských nekatolických stavů proti Habsburkům. Smi ický musel svatbu odložit, náhradního termínu se ale již nedočkál, protože v listopadu 1618 podlehl tífké nemoci, pravděpodobně tuberkulóze.¹⁴⁷

Na příkladu Albrechta Smi ického je možno spatřit hned dva důvody pro sešatek neuskutečnil. Tím prvním byl nesouhlas s volbou budoucího partnera, druhým předčasná smrt jednoho ze snoubenců. Vtina aristokratů byla toho názoru, že lechtici lechtici by měli mít právo odmítnout protějek, který jim byl nabídnut.¹⁴⁸ Praxe však za touto premisou poněkud pokulhávala. V roce 1689 pořídal Heřman Jakub ernín o ruku nejstarší dcery Jana Jiřího Jáchyma Slavaty. Zatímco od obou rodičů dostal okamžitý souhlas, jeho vyvolená Marie Josefa nechtěla o zasnubách s ním ani slyšet. To však nebyla příliš velká překážka, po dvou týdnech rodičovského jednání nakonec došlo k zasnubám a posléze i svatbě.¹⁴⁹

V krajních případech mohl spor kvůli neuzavření s atku skončit u soudu. Navzdory zapečené tradici nejspíše nebyly případy porušení manfselského slibu mezi lechtou ojedinelé. Jako příklad lze uvést výše zmíněný sešatek Kateřiny z Pernštejna, která si odmítla vzít Viléma z Lipé, kterému byla zaslíbena od svých pětilet. Iniciativy se v nastalé situaci chopil Kateřinin nejstarší bratr Jaroslav a navle sestře jiného vhodného nápadníka. Vzhledem k tomu, že nový členěk ze Salmu nebyl členem domácí lechty, mohlo se zrušení smlouvy se starobylým moravským rodem jevit jako urážka.

¹⁴⁶ Margret Lembergová, Hanavské zasnuby Albrechta Jana Smi ického, Dějiny a současnost 16, 1994, . . . 6, s. 15-18.

¹⁴⁷ M. Koldinská, Křídodennost, s. 33-34.

¹⁴⁸ P. Mařa, Svět, s. 623.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 622.

V t-ina moravské -lechty stála na stran pán z Lipé a zm nu flenicha vnímala jako Jaroslavovu snahu urychlit svou dvorskou kariéru na úkor cti p edního domácího rodu. V tomto p ípad v-ak ne-lo jen o est, ve vzduchu visela i pokuta 5000 kop gro- eských za poru-ení svatební smlouvy.¹⁵⁰ Proto mohli brat i z Lipé v ele s Pertoldem flalovat Pern-tejny za jednostranné poru ení smlouvy z roku 1539 a vymáhat na nich pokutu ve vý-i uvedené ástky. V tomto konkrétním p ípad , kdy m l situaci e-ít zemský soud, nezbyvalo Jaroslavovi vzhledem ke ztrát podpory domácí -lechty nic jiného, nefl se s prosbou o pomoc obrátit na krále Ferdinanda I., který m l zájem na spojení dvou rod , tedy Pern-tejn a Salm .¹⁵¹ Pod vlivem královy intervence upustil Pertold z Lipé od p honu k zemskému soudu a p istoupil na královy podmínky. Ferdinanda I. ur il, fle pokud se jeho prost ednictvím ob strany do 28. dubna 1550 nedohodnou, rozhodne spor sám.¹⁵² P esný výsledek z dubna 1550 není znám, ale z dopisu, který Jaroslav zaslal svému bratrovi Vratislavovi 7. kv tna, lze usoudit, fle jednání dopadlo pro Per-tejny do e.¹⁵³

Podobných p ípad poru-ení manflelského slibu, kterými se musel zemský, pop ípad církevní soud, do jehofl kompetence manflelské spory náležely, v novat, bylo jist mnohem více. V t-ina t chto p ípad ale z stává ukryta v archivech a nikdo jim dosud nev noval pat i nou pozornost.¹⁵⁴

¹⁵⁰ P. Vorel, Pern-tejnská svatba, s. 140.

¹⁵¹ Snaha Habsburk o propojení rod z r zných ástí monarchie a vytvo ení vrstvy dvo an loajálních panovníkovi.

¹⁵² P. Vorel, Pern-tejnská svatba, s. 145.

¹⁵³ *šJak jest Králem Jeho milostí mezi pány mar-álky a mnou i téfl na míst Va-em a pana Vojt cha narovnáni se staloí ō; tamtéfl, s. 146.*

¹⁵⁴ V. B flek ó J. Hrdli ka ó P. Král ó Z. Vybíral, V k urozených, s. 322.

Rodová est a dobré jméno –lechtice

est je t říklo uchopitelnou kategorií, která v –ak v my –lení st edov ké a ran novov ké spole nosti hrála velmi d ležitou úlohu.¹⁵⁵ Byla nezbytným p edpokladem a zároveň sou ástí –lechtictví. est byla také nejvyší spole enskou hodnotou, pro níž byla ada –lechtic ochotna položit život. Práv proto byla nejednou ohrožená est d vodem ke konfliktu mezi –lechtici. K takovým spor m docházelo v situacích, kdy byl –lechtic, a ufl v dom nebo nev dom , postaven do situace, která je v dobových pramenech ozna ována jako *šhambaō*, *šzleh eniō* i *šposm chō*. astým d vodem spor bylo nedodrfování základních spole enských pravidel, t eba nedání p ednosti, poru –ení zasedacího po ádku p i hostin i –patné oslovení v dopise.¹⁵⁶

Krom t chto malých, mnohdy nev domky zp sobených p í, se ale objevovaly i v t –í konflikty. Tlechtická est mohla být ohrožena r znými zp soby, ná kem z protiprávního jednání, oso ení z bezectného chování, ale i ve ejnou ostudou a zesm –n ním. V t –ina t chto napadení probíhala slovním, p ípadn písemným útokem. Nap íklad v pomlouva né kampani z roku 1594 musel Ji í Popel z Lobkovic elit nejen ústním pomluvám, ti –t ným pamflet m a satírám, ale i hanlivým nápis m na dve ích Lobkovického paláce.¹⁵⁷

V mnohých p ípadech v –ak –lechtic nebránil jen svou est, nýbrž i est svého rodu a p íbuzných, p ípadn p átel. est –lechtice byla totiž zároveň ctí rodovou, která se p ená –ela z generace na generaci. Proto uráfka jednotlivce mohla být vnímána jako újma pro celý rod. Navíc se o ekávalo, že –lechtic nebude bránit jen svou dobrou pov st, ale také váflnost a d stojnost svého rodu. D ležitou úlohu vedle p íbuzných hráli v život –lechtice také *špáni a p áteléō*, tedy osoby, které se –lechticem pojil blízký vztah. Do této kategorie pat ili pokrevní p íbuzní, vzdálen j –í p íbuzenstvo, sousedé a dal –í osoby. Vztah mezi t mito osobami se vyzna uje vzájemnou solidaritou, podporou a pomocí.¹⁵⁸

K uráfce na cti a následnému zleh ení osoby i *šposm chuō* mohlo dojít nap íklad v p ípad , kdy byl zru –en jifl domluvený s atek. Práv v takových p ípadech bylo dobré,

¹⁵⁵ J. Jani –ová, Delikt uráfky na cti v eském a moravském zemském právu. Právní normy a právní praxe, in: T. Borovský ó D. Jani –ó M. Malaníková (edd.), Spory, s. 69.

¹⁵⁶ V. B flek a kol., Spole nost, s. 500-502.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 501.

¹⁵⁸ V. B flek, "Páni a p átelé", s. 229-264.

pokud se mohl dotený opít o špátele, kteří se za něj postavili. Na solidaritu šdobrych pátel se spoléhali například páni z Pernštejna, když zrušili svatební smlouvu své sestry Kateřiny s Vilémem z Lipé.¹⁵⁹ Podobně tomu bylo i v případě, kterému se budu vnovat níže, tedy ve sporu Ludmily fierotínské z Kolovrat, která provdala svou dceru za Ladislava Berku z Dubé namísto Petra ze Vamberka, kterému byla údajně zaslíbena.¹⁶⁰

Situace vedoucí k šposm chuť často nebyly spojeny se zlým úmyslem (mohlo se jednat o jednání v flertu či opilosti), záleželo však na postoji flalobce, jak se v takovém případě zachová. Další situací, kdy mohlo dojít k újmě cti vedoucí k šposm chuť, je porušení obecně respektovaných pravidel chování. Těchtic se mohl cítit doten chováním jiné osoby, která mu například neprokázala patřičnou míru úcty.¹⁶¹ Nejist jí se však lze s vyvoláním posmchu setkat v případě, kdy je na adresu lechtice pronesena společensky nevhodná poznámka, přičemž došlo ke snížení jeho důstojnosti.¹⁶²

Těchtické spory o cti jsou v rámci českého a moravského zemského práva specifickou kategorií, jejíž počátky lze kvůli nedostatku písemných pramenů, hlavně pro období před rokem 1300, těžko vysledovat, přestože se zemské právo začalo formovat již na přelomu 12. a 13. století a představovalo vcelku ucelený souhrn domácího, především obyčejového práva.¹⁶³ Blíží poznání českého práva hlavně pro období od 14. století umožňují dochované písemné prameny jako jsou právní knihy, zemské desky a flalobní formuláře. Pro nejstarší dobu českého zemského práva je důležitým pramenem *Rofmberská kniha*, jejíž vznik spadá pravděpodobně do počátku 14. století.¹⁶⁴ Problematika cti je zde zastoupena na několika místech.¹⁶⁵ V důkazním řízení nemohl flalobce předvést svdky, protože takový důkazní prostředek se nesluoval s jiným, kterým byl pro tyto spory souboj.¹⁶⁶ Na přelomu 14. a 15. století se od souboje jako důkazního prostředku pomalu upouštělo. Podrobnější úpravu sporů o cti přineslo vydání Vladislavského zřízení zemského roku 1500. Později bylo

¹⁵⁹ P. Vorel, Pernštejnská svatba, s. 139-162.

¹⁶⁰ V. Břek o J. Hrdlička o P. Král o Z. Vybíral, Věky urozených, s. 321-322.

¹⁶¹ V. Břek, šPosmch nemalej se stal, s. 419-429.

¹⁶² J. Janíková, Delikt, s. 90-97.

¹⁶³ Týfl (ed.), Těchtické spory, s. 33; Jan Kapras, Právní dějiny zemí Koruny české I-III, Praha 1913-1920; Josef Kalousek, české státní právo Praha 1892.

¹⁶⁴ František Áda, Skladba českých právních knih z doby přehusitské, Brno 1928.

¹⁶⁵ H. Jirek, Codex iuris bohemicus, II/2, Praha 1870, s. 95, 1. 216.

¹⁶⁶ J. Janíková (ed.), Těchtické spory, s. 33-41.

připojeno ustanovení, které umožňovalo pohánět přímo před králem nebo, v případě jeho nepřítomnosti, před zemským i komorním soudem. Komorní soud projednával případy zhaněné od roku 1534.¹⁶⁷

Na Moravě byly takové sporné situace řešeny moravským zemským soudem. Klíovou roli hrál moravský zemský hejtman, jemuž byly žaloby adresovány, a který spor zahajoval obesláním sporných stran. Žaloby nebyly zapisovány do klasických pohonných register, ale do *rokových knih*. Další zvláštností bylo také to, že jen v případě těchto sporů umožňovalo moravské zemské právo odvolání k českému králi.¹⁶⁸ První ucelené informace o řešení sporů existují v rámci moravského zemského práva například *Tovařovská kniha* z osmdesátých let 15. století. Dále jsou důležitým pramenem *Památky sněmovní a knihy pamětní*.¹⁶⁹

V Království českém náležela pravomoc ve sporech o investici soudem, na Moravě a v jiných částech korunních zemí pak byla investice v kompetenci zemských hejtmanů a jiných nejvyšších úředníků. V některých slezských knížectvích a v Horní i Dolní Lužici byly spory o investici v případě, že se strany nedokázaly dohodnout, řešeny před českým králem nebo dvanáctilenným rytířským soudem. Od devadesátých let 16. století spory o investici existoval také manský soud olomouckých biskupů v Kroměříži. Jako soudní instituce pro biskupovy maný, případy zde byly řešeny v přítomnosti biskupa i manského hofrychtáře.¹⁷⁰

Stejně jako v českém, tak i v moravském zemském právu byla možnost žalovat z náku na cti přímo u panovníka. Patrně existovaly dvě možnosti, jak spor před panovníkem řešit. Prvním způsobem byla přímá žaloba formou supliky, druhým odvolání od zemského soudu. Nešlo však o odvolání v dnešním slova smyslu, nýbrž jen přesunutí sporu před panovníka, zpravidla ještě před začátkem jednání. Zda po odvolání rozhodoval král samostatně nebo před komorním soudem, nelze spolehlivě určit. Z dochovaných zpráv lze však předpokládat oba způsoby.¹⁷¹

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 33-56.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 57.

¹⁶⁹ Dalibor Janíř, *Moravský zemský sněm na prahu novověku*. Edice památek sněmovních z let 1518-1570, Praha 2010; Jana Janířová (ed.), *Právní spory o investici na raně novověké Moravě* (Edice rokové knihy zemského hejtmana Václava z Ludanic z let 1541-1556. Historická studie a edice), Brno-Olomouc 2007, s. 58-62.

¹⁷⁰ J. Janířová (ed.), *Právní spory*, s. 90-92.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 95-96.

K zahájení soudního řízení došlo ve chvíli, kdy dotčená osoba o věci uvdomila zemského hejtmána, který na základě toho informoval druhou stranu a následně obě strany obeslal. Na základě tohoto obeslání se obě strany měly dostavit k projednání před zemským soudem.¹⁷²

Ukončení takových sporů, a uflskony před soudem či ne, bylo ve většině případů vyřešeno smírem. V nichž případech měly snahu dospět k mimosoudní dohodě obou stran i pátelé. Kompetentní k urovnání sporu mimo soud byl tradičně český král a jeho zmocnění, na Moravě pak také zemský hejtmán a jím vybrané osoby. Byla-li domluva mezi stranami úspěšná, spor byl ukončen dohodou mimo jednání soudu. Dohoda mohla být také uzavřena při zápisu sporu, v takových případech bývá uvedena poznámka *š smlouvaõ*, *š srovnánoõ* nebo *š konecõ*. Smír mohl být uzavřen i s písemným soudcem v průběhu řízení sporu.¹⁷³

Komorní soud

Spor, kterým se tato práce bude zabývat, skončil před komorním soudem. Proto bych v následujících řádcích chtěla v novatěste novou pozornost právní této instituci a její historii. Komorní soud, který vznikl za vlády Václava IV. spolu s větším soudem zemským,¹⁷⁴ založeným Přemyslem Otakarem II. a soudem dvorským¹⁷⁵ zřízeným za panování Jana Lucemburského, patřil mezi soudy s celozemskou působností.

Spolu s dvorským soudem vznikl komorní soud s cílem posílit panovníkovu roli v oblasti soudnictví, které v období na počátku 14. století zcela ovládala lechta. Po dlouhou dobu sloužil nejspíše jen k vyřizování soudní agendy v případě okamžitě potřeby a pravidelným soudem se stal teprve ve druhé polovině 15. století.¹⁷⁶ Předsedajícím soudu byl sám král, popřípadě ten který z nejvyšších dvorských či zemských úředníků, nejastěji hofmistr.¹⁷⁷ Nemohl-li soudu předsedat nejvyšší hofmistr, zastoupil jej ten který z předsedících rad, od roku 1534 výslovně nejvyšší sudí dvorský. Pokud i ten byl zaneprázdněn, přebíral předsedající funkci ten který z vyšších

¹⁷² Tamtéž, s. 147-164.

¹⁷³ Tamtéž, s. 209-211.

¹⁷⁴ P. Kreuz, Postavení; M. Starý, Předsední klenot.

¹⁷⁵ M. Starý, Předsední klenot, s. 74-75.

¹⁷⁶ Michal Dragoun o Petr Mašala, Komorní soud za Vladislava Jagellonského (1471-1488), Sborník archivních prací 47, . 2, 1997, s. 255-292.

¹⁷⁷ J. Kalousek, Česká státní právo, s. 114.

zemských úředníků.¹⁷⁸ Dále mělo být u komorního soudu přítomno minimálně dvanáct královských rad, kteří měli předsedajícím u soudu pomáhat a radit.¹⁷⁹ Ve skutečnosti jich bývalo kolem dvaceti, nejvýše doloženým počtem dvacet osm.¹⁸⁰

Kompetence komorního soudu se překrývaly s dalšími soudy, nemohl ovšem soudit spory o svobodné lechtické statky, nebo tato agenda náležela jen zemskému soudu. Případy, kterými se komorní soud zabýval, lze zařadit do pěti kategorií. První skupinou byly delikty proti státu a státnímu zřízení, dále pak proti právnímu řádu, bezpečnosti a veřejnému pořádku. Druhou skupinou byly přeiny proti vlastnictví a také proti životu a zdraví, v neposlední řadě pak delikty proti osobním právům.¹⁸¹

V prvních letech vlády krále Vladislava II. zasedal komorní soud po celý rok. Vladislavské zřízení zemské z roku 1500 určilo, že soud bude zasedat dvakrát do roka, a to na svatého Martina a po Svátosti.¹⁸² Ve zřízení o komorním soudu ze dne 13. května 1534 král Ferdinand I. ustanovil, že soudit se bude každý den kromě neděle, soboty a svátků. Na další změny se usnesli stavové na sněmu 30. dubna 1543. Tehdy rozhodli, že dvorský a komorní soud budou zasedat čtyřikrát do roka, a to po svatém Bartoloměji, po svatém Martinovi, po Hromnicích a poslední po Svátosti. Každé zasedání mělo trvat dva týdny.¹⁸³ Zemská zřízení z let 1549 a 1564 pak ustanovila, že nejvýše hofmistr Království českého má s pány a vladky drflet komorní soud na Pražském hradě čtyřikrát do roka, a to po svatém Pavlovi (soud zvaný hromnicí), v pondělí po Svátosti, dále po svatém Bartoloměji a poslední po svatém Martinu, vždy po dobu třinácti dnů.¹⁸⁴ Toto potvrdilo i Obnovené zřízení zemské z roku 1627.¹⁸⁵

¹⁷⁸ V. Schulz, *Příspěvky*, s. 5-8.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 8-11.

¹⁸⁰ M. Starý, *Přírodní klenot*, s. 81.

¹⁸¹ P. Kreuz, *Postavení*, s. 120-264.

¹⁸² P. Kreuz o I. Martinovský, *Vladislavské zřízení*.

¹⁸³ V. Schulz, *Příspěvky*, s. 16-17.

¹⁸⁴ Komorní soud se tedy scházel 27. ledna, dva týdny po Velikonocích, 26. srpna a 13. listopadu a navazoval na jednodenní zasedání soudu dvorského.

¹⁸⁵ V. Schulz, *Příspěvky*, s. 17-18.

Petr II. ze Tmamberka a jeho spor o neuzavřeně manželství

V úvodu této kapitoly budou v krátkosti představeny rody, kterých se analyzovaný spor týkal. Dále se pak budu vnovat tomu, jak mohl vypadat příběh Petrových namluv. Vycházet zde budu především ze svdeckých výpovědí, které byly zaznamenány u komorního soudu. Vzhledem k tomu, že ne vždy předkládané výpovědi mohly odpovídat pravdě a je třeba na ně nahlížet s určitou kritikou, se jedná pouze o jednu z možných alternativ toho, jak se vše událo. Bohužel kvůli kusým informacím, které lze z výpovědí získat, není možné v některých místech zcela přesně určit dobu, kdy se popisovaná událost odehrála. Nicméně u některých tyto podmínky, které jsou shodně zaznamenány hned v několika na sobě nezávislých výpovědích, považuji za spolehlivější, a proto bylo nezbytné je do výkladu zahrnout. Poučila jsem však i informace, které se neopakují a byly zaznamenány spíše jen tak mimochodem, například v jediné výpovědi, ovšem pro celek jako takový hrají velmi důležitou roli, tudíž bylo nezbytné je do výkladu zahrnout. Svdecké výpovědi a předvolání budou spolehlivější i pro zbytek kapitoly, kde se pozornost zaměřím především na vzájemné vztahy aktérů sporu a osob, které byly před soudem předvolány, aby svědčily v prospěch té či oné strany.¹⁸⁶

Páni ze Tmamberka

Prvním genealogicky doloženým předkem Tmamberků byl Ratmír, o něm pochází zmínka z roku 1223. V listině pražského arcibiskupa Pelhýma, je uveden jako *šRatmirus de Squirinao*, tedy Ratmír ze Skvířína.¹⁸⁷ Byl komorníkem Plzeňského kraje a je mu popisováno založení kláštera ve Stříbře roku 1238.¹⁸⁸ Jeho syn Ratmír byl purkrabím na Písmě. Poté tuto funkci převzal jeho bratr Bohuslav, který se roku 1286 stal plzeňským komorníkem. Roku 1310 byl Bohuslav I. z Boru také jedním z účastníků českého poselstva, které šlo za římsko-německým králem Jindřichem VII. Lucemburským do Řýma s nabídkou české koruny pro jeho syna Jana.¹⁸⁹

¹⁸⁶ NA Praha, Komorní soud, inv. . 126; NA Praha, Stará manipulace, inv. . 3235, sign. S117/27, kart. 2230.

¹⁸⁷ J. Jánský, Páni ze Tmamberka, s. 21.

¹⁸⁸ Ott v slovník naučný XXIV, s. 848.

¹⁸⁹ J. Jánský, Páni ze Tmamberka, s. 28.

Rod sídlil na hrad Krasíkov u Stříbra,¹⁹⁰ jehož existence je doložena již ve 13. století.¹⁹¹ Podle svého erbovního znamení, bílé labut, za níž zdejší páni užívat poněkud jiné jméno Třamberk. Jako první je s tímto predikátem známý Bohuslav ze Třamberka, zasedající roku 1350 na zemském soudu. Středotřamberského panství leželo mezi Písečkou a Stříbrem v západních částech. Rod se na konci 14. století rozdělil podle drženého majetku na větve zvíkovskou, borskou, ron-perskou a třebešsko-píseckou. Třamberkové zastávali dlehlavě královské a zemské úřady. Jejich rozmach nastal především v 15. a 16. století, kdy získali velký majetek v západních a jihozápadních částech, například hrady Zvíkov, Orlík, Bečov nad Teplou, Kačperk, panství kláternovského, kladrubského a nepomuckého, Kestřany, Milevsko a část Bechyně.

Známým členem rodu byl také Bohuslav VI. ze Třamberka (†1425). Na počátku husitských válek byl velkým odpůrcem husitů, se kterými sváděl nelibostné boje. Roku 1421 byl ale obležen na Krasíkově a musel se vzdát. V zajetí na Písečce se rozhodl přejít na stranu táboritů, bojoval spolu s nimi a po smrti Jana Hvězdy, bývalého říšského hlavního porádkáře, se stal dokonce vrchním hejtmánem husitských vojsk.¹⁹² Dobyhl několik hradů, avšak při tažení do Rakouska roku 1425 byl smrtelně raněn.¹⁹³

Písečanskými svazky byli Třamberkové spojeni s mnoha panskými rody v etnoprovinci Třamberk.¹⁹⁴ Díky smlouvě z roku 1484, která byla dohodou o vzájemném nástupnictví v případě vymření jednoho z rodů, získal Jan Jiří po smrti Petra Voka roku 1611 Třebeš, Rofmberk, Borovany, Libčice a Nové Hrady.¹⁹⁵

Co se týče narození Jan Jiří ze Třamberka nejsou historici zajedno. Zatímco Jiří Jánský uvádí rok 1548,¹⁹⁶ jiní se přiklánějí k datu 1555.¹⁹⁷ Od roku 1572 zastupoval svého otce při jednání s Chody, kteří se chtěli dostat ze Třamberského podruží.¹⁹⁸ O rok později, dva roky před smrtí Petra I. (†1575), začal spravovat celý třamberský majetek. Jan Jiří byl svobodný hospodář, kterému záleželo na prosperitě statku a na

¹⁹⁰ Dnes zřícenina hradu Třamberk. Tomáš-Durdík, Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, Praha 2009, s. 543-545.

¹⁹¹ A. Sedláček, Hrady XIII, s. 41-49.

¹⁹² F. Třáhel, Husitské země. Struktury, procesy, ideje, Praha 2001.

¹⁹³ Týřil, Husitská revoluce 3, Praha 1993; J. Jánský, Páni ze Třamberka, s. 52-61.

¹⁹⁴ J. Pánek, Rofmberkové; V. Břek, Světlo posledních Rofmberků, Praha 2011.

¹⁹⁵ J. Halada, Lexikon I, s. 158-160.

¹⁹⁶ J. Jánský, Páni ze Třamberka, s. 391.

¹⁹⁷ P. Mašina, Světlo, s. 346.

¹⁹⁸ J. Jánský, Páni ze Třamberka., s. 375-389.

harmonických rodinných vztazích. Angažoval se samozřejmě i ve veřejné sféře. Poprvé na politickou scénu vstoupil roku 1584, kdy se stal hejtmanem Plzeňského kraje a roku 1593 byl Jan Jiří povolán mezi členy komorního soudu.¹⁹⁹ Roku 1597 se společně s Oldřichem Myškou ze filunice stal hejtmanem Prácheňského kraje. Činnost v soudních tribunálech, tedy v komorním, zemském a dvorském soudu, sloužila jako pojistka kariérního vzestupu, jehofl se Jan Jiří ze Třamberka do kal v roce 1603, kdy se po Volfovi Novohradském z Kolovrat stal nejvyšším sudím dvorským.²⁰⁰

Celý třamberský majetek, který Jan Jiří získal, byl kvůli ústí jeho syna Petra ze Třamberka († 1620) na stavovském povstání zkonfiskován.²⁰¹ Poslední členové rodu byli donuceni k emigraci a v roce 1664 Adamem II. ze Třamberka v muflské linii vymřeli.

Petr II. ze Třamberka

Petr byl druhým synem Jana Jiřího ze Třamberka.²⁰² Studoval na protestantské univerzitě v Tübingenu.²⁰³ Svě vzdlání Petr zakončil kavalírskou cestou do západní Evropy.²⁰⁴ Bohužel není zřejmé, zda se při pobytu ve Francii zapsal na nějakou univerzitu, je však jisté, že hodlal ve výpravě pokračovat a navštívit Anglii.²⁰⁵ Ve stejné době, kdy se do Anglie chystal Petr ze Třamberka, tedy na přelomu let 1600/1601, tam pobýval jiný český šlechtic, Zdeněk Brtnický z Valdtejna.²⁰⁶ Je třeba říci, neřel se Petr vydal na Britské ostrovy, zastihl ho v prosinci 1600 otec v dopis, kterým byl povolán zpět do země. Do Anglie se jifl nevypravil a raději dal přednost zásnubám. Jeho vyvolenou se stala desetiletá Eliška ze fletotína, které předtím zemřel otec Jan Jetich. Tím se stala díděkou velké části fletotínského majetku, a proto se o ni ucházela

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 392-393.

²⁰⁰ V. Břek o J. Hrdlička a kol., Dvory, s. 107-111; Stanislav Nauš, Jan Jiří ze Třamberka. fivotní příběh dídědice roflmberského odkazu, české Budjovice 2014. (bakalářská práce), s. 33.

²⁰¹ Tomáš-Václav Bílek, Djiny konfiskací v zeměch po roce 1618 I-II, Praha 1882-1883.

²⁰² Jan Jiří mladší, prvorozený syn Jan Erazim zemřel roku 1602.

²⁰³ Literatura k studentům v zahraničí; M. Holý, Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechticů z českých zemí na prahu novověku (1500-1620), Praha 2010; Týfl, Výchova a vzdělání české a moravské šlechty v 16. a v první třetině 17. století, Folia Historica Bohemica 21, 2005, s. 111-210.

²⁰⁴ Cestování v raném novověku; Jiří Kubeš (ed.), Šlechtic na cestách v 16.-18. století. Sborník příspěvků (nejen) ze 3. adventního kulatého stolu, který se na téma "Prameny české šlechtického cestování, 1550-1800" konal na půdě Katedry historických věd FF UPa dne 28. listopadu 2005, Pardubice 2007.

²⁰⁵ J. Janský, Páni ze Třamberka, s. 413.

²⁰⁶ V. Břek o J. Hrdlička o P. Král o Z. Vybíral, Věk urozených, s. 301; O. Podavka, Zdeněk Brtnický.

ada nápadník.²⁰⁷ Petr ze Třamberka se zpoátku jevil jako nejvhodnější snoubenec, ale jeho námluvy s Eliškou skončily neúspěchem. V lednu 1604 se Eliška provdala za Ladislava Berku z Dubé.²⁰⁸ Petr si tedy roku 1605 s otcovým pofehmáním převedl jinou nevěstu, jíží byla slezská šlechtična Anna Maxmiliána z Oppersdorfu.²⁰⁹ Trvalým sídlem novomanželů se až do roku 1615 stal Ronperk, který získali od Jana Jiřího.²¹⁰

Co se týče Petrovy politické kariéry, roku 1607 přisobil jako hejtman spolu s Jiřím Klenovským z Klenové v Plzeňském kraji.²¹¹ Roku 1612 byl králem Matyášem pozván na císařskou korunovaci do Frankfurtu nad Mohanem.²¹² Posléze byl jmenován radou komorního soudu. Třamberkové se ve vztahu k habsburským císařům, k Rudolfovi II. i k Matyášovi, projevovali jako loajální poddaní. Zcela jiná situace nastala po smrti Jana Jiřího ze Třamberka, který jíží nezafil přijetí bigotního katolíka Ferdinanda Tyřského za českého krále. S Ferdinandovým nástupem se nekatolická opozice v etně Petra ze Třamberka nehodlala smířit, jelikož se domnívala, že byla porušena její práva zaručená Majestátem.²¹³ Petr se proto jako člen tčicetilenného direktoria začal zasazovat o volbu kalvínského falckraběte Fridricha Falckého. Ten se mu za podporu odmítl udělat nejvyššího sudího dvorského. Petr II. ze Třamberka zemřel 24. září 1620,²¹⁴ třamberský majetek byl zkonfiskován a jeho manželka s dětmi byla nucena opustit zemi. Roku 1623 se Anna Maxmiliána v Berlíně provdala za Ladislava Velen z fierotína.²¹⁵ Po morové ráně, která rodinu zastihla v Elbingu roku 1630, zemřelo šest Petrových a Anniných dětí. Jediným přeživším byl nejstarší syn Jiří Vilém, který se

²⁰⁷ J. Jánský, Páni ze Třamberka, s. 414-415.

²⁰⁸ V. Bělek a J. Hrdlička a P. Král a Z. Vybíral, Věk urozených, s. 321-322.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 322; SOA Těbo, Cizí rody-registratura, ze Třamberka, inv. . 70, sign. 4/44; SOA Těbo, oddělení Těbo, fond Cizí rody a listiny 1286-1826, inv. . 558, sign. 4/2, . kart. 88.

²¹⁰ A. Sedláček, Hradý IX, s. 89-90.

²¹¹ Petr Mareš, Obsazování úřadu krajského hejtmana v předlohorském období a soupis krajských hejtmanů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564-1616/1617, Praha 2009.

²¹² P. Vorel, Císařská volba a korunovace ve Frankfurtu nad Mohanem roku 1612 a česká účast na těchto událostech, *Theatrum historiae* 10, 2012, s. 60-157. Matyášův účast na korunovacích slavnostech přizval Petra ze Třamberka, dříve jednoho z nejcelistvějších českých dominií, nebo se chtěl prezentovat jako vlada vzkvétajícího Království českého; V. Bělek a P. Král (edd.), *Paměti*.

²¹³ J. Petrá, Staroměstská exekuce, Praha 1996; Jan Pavel Kučera, Stavovská opozice v letech a volba Ferdinanda Tyřského českým králem, *Studia Comeniana et historica* 14, 1984, . 28, s. 5-42; týž, Bílá hora. O potracení starobylé slávy české, Praha 2010, s. 55-62.

²¹⁴ J. Jánský, Páni ze Třamberka, s. 425.

²¹⁵ František Hrubý, Ladislav Velen z fierotína, Praha 1930, s. 154.

svým nevlastním otcem Ladislavem Velenem ze fierotína sloužil v armádě saského kurfiřta Jana Jiřího.²¹⁶

Páni ze fierotína

fierotínové byli starobylým moravským panským rodem, jehož prvním známým předkem byl Blud z Bludova, který byl v letech 1213-1215 pšovským purkrabím.²¹⁷ Koncem 13. století získali jeho potomci hrad fierotín. Během 14. a 15. století se rod rozdělil na několik vtví například fulnecko-bludovskou, losinskou, meziříčskou, náměšťskou, devohostickou, starojičínskou, strážnickou a vízberskou, která se vyvíjela z tvě losinské. Roku 1478 byli fierotínové na Moravě povýšeni do panského stavu. Několik vtví se usídlilo také v Čechách.

Významní členové rodu pocházejí z náměšťské rodové tvě, jejímž zakladatelem byl Bedřich ze fierotína, pán na Novém Jiříně a Třembořku. Po Bedřichově smrti převzal rodový majetek jeho syn Jan starší ze fierotína, který byl členem a významným ochráncem jednoty bratrské. Na náměšti dokonce poskytoval prostory pro bratrskou tiskárnu, kterou roku 1578 postavil na tvrzi v Kralicích, kde byla vytištěna známá Bible kralická. Jan byl dvakrát ženatý. Se svou první ženou Martou z Boskovic, která zemřela roku 1574, měl syna Karla. Druhou Janovou manželkou byla Mandalena Slavatová z Chlumu a Kožumberka, se kterou měl syna Jana Diviše. Jan starší byl v letech 1561-1583 zemským sudím a hejtmanem Brněnského kraje. Zemřel roku 1583. Mandalena se znovu provdala, a to za Fridricha ze fierotína a na fidlochovicích.²¹⁸

Fridrich ze fierotína byl posledním muškovským a pravděpodobně nejvýznamnějším členem devohostické tvě. V mládí získal vojenské zkušenosti a pobýval i u císařského dvora ve Vídni. Účastnil se protitureckých válek a za své zásluhy byl jmenován členem císařské válečné rady. Byl císařským radou a nejvyšším hofmistrem arciknížete Maxmiliána. Od roku 1562 se stal zemským soudcem a od roku 1594 zastával úřad zemského hejtmana a současně od roku 1595 spravoval úřad nejvyššího komornictví.²¹⁹ Zemřel roku 1596 a Mandalena po něm zdědila Pouzdrany, Troskotovice a Uhřetice. Jan Diviš dostal fidlochovice a Karel starší Pšov.²²⁰

²¹⁶ J. Jánský, Páni ze Třembořka, s. 427.

²¹⁷ Ott v slovníku naučném XXVII, s. 814.

²¹⁸ Lumír Dokoupil, Biografický slovník Slezska a severní Moravy, 10. (22.), s. 122-124, Ostrava 2007.

²¹⁹ Tamtéž, s. 112-115.

²²⁰ A. Sedláček, Hrady II, s. 139.

Fridrichovým bratrem byl Jan Jetich, otec jifi zmíněné Eličky ze fierotína, který zemřel jifi roku 1595. Roku 1580 je doložen jako hejtman Hradeckého kraje a roku 1592 se stal hejtmanem Chrudimského kraje. Byl císařským radou, také radou dvorského a komorního soudu a zemským fojtem v Horní Lufici. Jan Jetich byl dvakrát ženat. Jeho první ženou byla vdova po Vilému Trkovi na Opočn a Veliš Barbora z Bibrtejna (Ä 1585). Z tohoto manželství vzešel syn, jenž však záhy po narození zemřel. Podruhé se Jan Jetich oženil s Ludmilou Libtejskou z Kolovrat (Ä 1606). I ona byla jifi vdovou a z prvního manželství s Kašem z Minkwitz měla dceru Sidonii. Z druhého manželství s Janem Jetichem pocházela její dcera Eliška.²²¹

O Eličce ze fierotína a její matce Ludmile fierotínské z Kolovrat se dochovaly informace hlavně díky vleklým soudním sporům, které vedly. Ludmila fierotínská z Kolovrat se jménem své dcery soudila o dědictví po Fridrichovi ze fierotína.²²² Další spor, kterému se budu vnovat níže, měla Ludmila s Petrem II. ze Tamberka, kterému údajně zaslíbila svou dceru, kterou následně provdala za Ladislava Berku z Dubé.²²³

Za zmínku jistě stojí také dva z Eličinych porůčníků Jan starší a Kašpar Melichar ze fierotína. Jan starší (Ä 1608) byl zámožný moravský šlechtic s poněkud konfliktní povahou a sklony k násilí. Ke svým poddaným se choval velmi bezohledně a neustále zvyšoval jejich robotní povinnosti. Rok mládí strávil v domácím vězení za zabití svého bratra Zikmunda, ke kterému došlo buďto v prudké hádce či souboji. Zřejmě i v důsledku toho ve vězení vykonával ať na sklonku svého mládí. Mezi lety 1589-1602 zasedal mezi zemskými soudci. V letech 1600-1603 dal ve Velkých Losinách vybudovat nový farní kostel sv. Jana Křtitele, kde je pohřben se svou druhou manželkou Marianou fiampachovou z Podtejna, s níž měl syny Fridricha a Bernarta (Ä 1614). ženatý byl celkem čtyřikrát a jeho poslední manželkou byla Andělína Rybová z Modic, se kterou měl syny Jana Jeticha a Petru Emyslava.²²⁴

Janův syn Bernart ze fierotína byl také jednou z desítek postav v soudním sporu Petra ze Tamberka. Spolu se svou manželkou Sibylou Kateřinou Libtejskou z Kolovrat Petra několikrát doprovázel na berníkovice a pímlouval se u Ludmily fierotínské z Kolovrat za to, aby mu dala svou dceru za manželku.

²²¹ L. Dokoupil, Biografický slovník, s. 115-116.

²²² Spor se vyřešil až v roce 1630, kdy Eličiny syn Jan Jetich Berka z Dubé uznal, že právo je na straně pána ze fierotína za odškodnění ve výši 60000 tolarů.

²²³ V. Břešák a J. Hrdlička a P. Král a Z. Vybíral, Věk urozených, s. 321-322.

²²⁴ L. Dokoupil, Biografický slovník, s. 120-121.

Ka-par Melichar ze fierotína (1556-1632), císařský rada a komorník, byl pánem na Nových Dvorech a Pouzdranech. Ke svým poddaným se choval bezohledně, proto se roku 1599 jeho poddaní na novodvorském statku vzbouřili a podali stížnost na porušení robotní povinnosti a tyranské zacházení. Účastnil se také stavovského povstání, ale díky opatrnosti ušel trestu, a nakonec setrval v bratrské vězeňské celi, podporoval činnost jezuitů. Ka-par Melichar byl dvakrát ženatý. S první manželkou Alfbítou ze Tějnic měl syny Jana Vavřince a Jana Jetiča a tři dcery. Jeho druhou ženou byla od roku 1598 Eliška z Valdtejna, se kterou měl dcery Elišku Polyxenu a Mandalenu Kateřinu. Roku 1631 byl raněn mrtvicí a o rok později zemřel v Jindřichově Hradci, pouhých osm hodin před svou manželkou Eliškou z Valdtejna.²²⁵

Nejvýznamnější postavou rodu byl Karel starší ze fierotína (1564-1636), který v roce 1583 převzal po smrti svého otce Jana staršího ze fierotína panství Brandýs nad Orlicí a Rosice. Později zdědil po strýci Fridrichovi panství Pěrov a roku 1616 po smrti svého bratra Jana Diviše také panství Náměškovice nad Oslavou. Karel byl podporovatelem vzdělanosti, 1611-1613 financoval například studia Jana Amose Komenského. Roku 1591 bojoval ve Francii na straně hugenotů. V roce 1594 se stal členem moravského zemského soudu, ale roku 1599 odešel na několik let do ústraní. Do politiky se vrátil v roce 1608, kdy se ve sporu Rudolfa II. s jeho bratrem postavil na stranu Matyáše. Podílel se také na vzniku rakousko-uhersko-moravské konfederace.²²⁶ V letech 1608-1615 byl zemským hejtmanem a stal se v době moravské stavovské opozice, svým váhavým neutrálním postojem však zpočátku sobě nečinnou velkou částí moravských stavů v době stavovského povstání. Roku 1627 odešel do exilu do Vratislavi.²²⁷

Ladislav Velen z jiného větvě rodu se postavil přes varování strýce Karla staršího do čela moravského stavovského odboje a byl zvolen za zemského hejtmana.²²⁸ Roku 1620 byl jmenován radou a komorníkem Fridricha Falckého. Po porážce stavů uprchl ze země, v nepřítomnosti byl odsouzen k trestu smrti a ztratil majetku. Jedna z větví rodu se stala po Bílé hoře na Moravě a roku 1665 přestoupila pod nátlakem na katolickou víru. Roku 1720 byl rod povýšen do hraběcího stavu.

²²⁵ Tamtéž, s. 126-127.

²²⁶ Z. Vybíral, Stavovská Morava mezi Rudolfem II. a Matyášem. Vztahy mezi českou a moravskou reprezentací a konfederace z roku 1608, časopis Matice moravské 116, č. 2, 1997, s. 348-349.

²²⁷ T. Křoň, Karel starší, s. 267-281.

²²⁸ L. Dokoupil, Biografický slovník, s. 142-147.

Berkové z Dubé

Berkové z Dubé byl český panský rod pocházející z rozrodu Ronovců.²²⁹ Nejstarším známým předkem rodu byl Hynek I. Berka z Dubé (1249-1306), který se stal nejvyšším komorníkem a purkrabím pražským. Za svého života Hynek značně rozšířil rodový majetek, který jeho synové ještě zvětšili. V držení měli Měno, Kuvody, Bezdržskou a další statky, zejména v severních a východních částech, ale i na Moravě a v Kladsku. Hlavním domovem bylo eskolipsko. Po útoku 14. století získali například ještě hrad Houska, Sloup, česká Lípa a Náchod. Další hrady také zakládali, a to především v severních částech a na fitavsku. Hynkovi potomci Hynek II. a Jindřich založili dvě hlavní větve rodu honštejnskou,²³⁰ která vznikla roku 1479, a kuvodskou.²³¹ Dalšími rodovými větvemi byli páni z Klinštejna, páni z Lipé, Škopkové z Dubé, Lichtenburkové a Adršpachové z Dubé.

Mezi významné členy rodu patří Zdislav Berka z Dubé († 1553), kterého král Ludvík Jagellonský roku 1523 jmenoval nejvyšším zemským sudím. Od roku 1527 byl královským hejtmanem v Horní Luffici. Úřadu nejvyššího sudího se vzdal roku 1534 ve prospěch svého bratrance Jindřicha Berky z Dubé, poté se stal nejvyšším hofmistrem a předsedou komorního soudu. V nepřítomnosti krále vykonával úřad místodržícího. Dědicem rodu se stal jeho synovec Zbyněk Berka z Dubé,²³² jenž si zvolil církevní dráhu a byl především ádu johanitů. Úřadu se však vzdal a oženil se s Veronikou z Lobkovic. Jeho dědicem se stal syn Václav (1570-1608), který byl císařským radou a zemským hejtmanem ve slezském knížectví Velký Hlohov.²³³

Z tohoto rodu pocházel také pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé a Lipé (1551-1606)²³⁴. Zbyněk byl synem Zdeňka Berky z Dubé a Lipé a Kateřiny Haugvicové z Biskupic. Roku 1574 byl vysvěcen na kněze a byl jmenován probátem vyehradským a kanovníkem olomouckým (celkem získal osm kanonikátů). Od roku 1583 byl několik

²²⁹ J. Halada, Lexikon I, s. 19-20.

²³⁰ Pojmenovaná podle hradu Hohenstein v Německu.

²³¹ Kuvody drželi Berkové v letech 1297 až 1621. Po bitvě na Bílé hoře pán na zámku Kuvody Bohuchval Berka emigroval a zkonfiskovaný majetek získal Albrecht z Valdštejna; A. Sedláček, Hrady X, s. 25.

²³² Martin Aschenbrenner, Z dějin zámku a panství Zákupy IV, Zbyněk Berka z Dubé, česká Lípa 2007.

²³³ Ott v slovníku naučném III, s. 814.

²³⁴ Václav Bartůšek, Probátek Zbyněk Berka z Dubé (1587-1594), in: Václav Bartůšek (ed.), 900 let litoměřické kapituly, Praha 1959, s. 72-85.

let administrátorem diecéze v euznu. Dne 13. prosince 1592 byl přijat za velmistra řádu křižovníků a 14. prosince ho Rudolf II. jmenoval pražským arcibiskupem. Zbyněk dal přestavět arcibiskupský palác v Praze na Hradě anech, kde nechal vybudovat kapli sv. Jana Křtitele.

Zbyněkův bratr Ladislav Berka z Dubé se narodil kolem roku 1560. Roku 1583 byl jmenován nejvyšším zemským komorníkem Království českého a mezi lety 1598-1608 působil jako nejvyšší zemský komorník Markrabství moravského. V letech 1603-1604 a poté v roce 1608 zastával úřad zemského hejtmána.²³⁵ V roce 1591 se v Jindřichově Hradci oženil s Kateřinou z Hradce, po její smrti si roku 1604 vzal Elišku ze Fierotína.²³⁶ Ladislav Berka byl horlivým katolíkem a spolu s Františkem z Ditrichštejna také spoluzakladatelem kapucínského kláštera v Brně.

Náboženskou jednotu rodu rozbíjel Václav Berka, jeden z předních vůdců stavovského povstání v letech 1618-1620. Byl zvolen jedním z třiceti direktorů a také byl nejvyšším zemským sudím. Na stranu stavů se přidal také Bohuchval Berka z Dubé, pán na Kuřívodech a Bělčic pod Bezdězem. Zvolen byl jedním z direktorů a nejvyšším purkrabím. Patřil k volitelům Fridricha Falckého českým králem, proto musel po bitvě na Bílé hoře emigrovat.²³⁷

Jindřich Volf Berka z Dubé byl v roce 1637 povýšen do stavu říšských hrabat. Česká větva rodu vymřela roku 1706 spolu s Františkem Antonínem Berkou, potomci emigrantů šli dál, nejdříve ve Turecku, později v Německu.²³⁸

Petrovy námluvy

Po návratu ze své kavalírské cesty roku 1600 se Petr ze Třebamberka začal poohlíšet po vhodné nevěstě. *„Že v le a vnuknutí pána Boha a radou přátel svých“*²³⁹ se jeho vyvolenou měla stát tehdy teprve desetiletá Eliška ze Fierotína, kterou si Petr údajně velice oblíbil.²⁴⁰ Nebyl ale jediným, kdo se o Elišku ucházel. Konkurenty v boji o Eliščinu ruku mu byli Karel ze Salmu²⁴¹ a španělský šlechtic Vilém

²³⁵ Z. Vybíral, *Stavovská Morava*, s. 347-386.

²³⁶ Ottův slovník naučný III, s. 818.

²³⁷ A. Sedláček, *Hrady X*, s. 25.

²³⁸ J. Halada, *Lexikon I*, s. 20.

²³⁹ A. Sedláček, *Hrady I*, s. 184.

²⁴⁰ J. Jánský, *Páni ze Třebamberka*, s. 414-416.

²⁴¹ NA Praha, Komorní soud, inv. . 126, p. 399.

Slavata z Chlumu a Ko-umberka.²⁴² Karel v-ak záhy zem el a Vilém Slavata se roku 1602 oženil s Lucií Otýlií z Hradce, která byla p inejmen-ím stejn dobrou partií jako Eli-ka ze fierotína. Lucie Otýlie se totifl po smrti svého bratra Jáchyma Ond eje, posledního muflského lena rodu, stala d di kou celého majetku pán z Hradce.

Petr se snažil vyufflít každé p íleflitosti k tomu, aby Eli-ku získal. N kolikrát p ijel na erníkovice spolu s Janem Zby kem Zajícem z Házmburka, který se ucházel o Eli- inu nevlastní sestru Polyxenu z Minkwitz.²⁴³ Ludmilu fierotínskou z Kolovrat a její dceru nav-t voval i v Olomouci, kam jezdívaly k zemským soud m, které vedly s pány ze fierotína kv li d dictví po Eli- in strýci Fridrichovi. Petr se Eli-ce zavázal v slufbu a p i každé dal-í cest na Moravu svou, jak si myslel, budoucí manfelku nav-tívil, p i emfl jí vřdy p ivezl malý dárek.²⁴⁴ Jednou to byla aksamitová *škarkuleõ* s perlami a diamanty, jindy náramek nebo prsten. Zárove s tím m l Petr adu *šp átelõ*, kte í se u paní Ludmily p imlouvali za to, aby mu svou dceru dala za manfelku. Podporu získal i u císa e Rudolfa II., který Ludmile fierotínské z Kolovrat poslal dopis, ve kterém se p imlouval za to, aby se její dcera dostala pánovi ze Tamberka za flenu.²⁴⁵

Ludmila fierotínská se n jaký as zdráhala dát Petrovi jakoukoliv odpov . Argumentovala tím, fle její dcera je je-t p íli- mladá, a proto ji zatím nechce nikomu zamluvit. Dávala p itom jako p íklad svou star-í dceru, která se velmi mladá provdala za hrab te ze Salmu. P esto se od po átku snažila Petra ubezpe it, fle Eli-ku jednoho dne za manfelku skute n dostane. Souhlas matky by v-ak v tomto p ípad z ejm nesta il, Eli- in otec Jan Jet ich zem el jifl v roce 1595, a proto bylo pro Petra d leflité získat poflehnání Eli- iných poru ník . Byli jimi její strýcové Jan star-í a Ka-par Melichar ze fierotína a Mikulá- star-í z Bubna a na fiamberku, kterým se Petr jako Eli- in nápadník zamlouval. Petr m l tedy souhlas svého otce, který osobn pofládal Jana Zby ka Zajíce z Házmburka, aby se u Ludmily za jeho syna p imluvil, i Eli- iných strýc a poru ník . Jediné co chyb lo, byla jednozna ná odpov , kterou n kolikrát pofladoval od její matky.

N kdy *šprvní týden v post õ*, n kdy kolem 18. února, roku 1603,²⁴⁶ kdyfl leflela nemocná na erníkovících, si Ludmila dala k sob zavolat Jana Zby ka Zajíce

²⁴² Tamtéfl, p. 383 a 389.

²⁴³ Jan Zbyn k Zajíc z Házmburka se s Polyxenou z Minkwitz oženil roku 1602.

²⁴⁴ V. B flek ó J. Hrdli ka ó P. Král ó Z. Vybíral, V k urozených, s. 321.

²⁴⁵ NA Praha, Stará manipulace, inv. . 3235, sign. S117/27, kart, 2230, fol. 6-7.

²⁴⁶ NA Praha, Komorní soud, inv. . 126, p. 404.

z Házmburka a poříádala ho, aby se v p ípad její smrti postaral o Eli-ku. Sou asn s tím m la práv v této chvíli dát Petrovi ze TMvamberka slovo, fle se Eli-ka stane jeho fienou. Jan Absolon z Ledské, který byl na erníkovících p ítomen jako sv dek Ludmilina k-aftu, ve své výpov di uvedl, fle k n mu p i-el Jan Zbyn k Zajíc a oznámil mu, fle Ludmila svou dceru zaslíbila Petrovi ze TMvamberka: *špane Jane ná-pan ze TMvamberka má -t stí, paní máti dne v erej-ího ve er dala jest pánu dceru svou, pannu Eli-kuõ.*²⁴⁷ Kdyfl se ale Ludmila uzdravila, jakoby na sv j slib zapomn la. Petr opakovan fládal Ludmilu fierotínskou o jistou odpov . Ta ho nakonec pozvala na Tova ov, kde se m ly 21. ervna 1603 konat k tiny syna Veikarta ze Salmu a Neuburku a jeho manfelky Sidonie.²⁴⁸ Na Tova ov se Ludmila je-t radila se svým zet m, Veikartem a s Janem Absolonem z Ledské jak má Petrovi odpov d t.²⁴⁹ Nakonec se shodli na tom, fle po k tinách Petr dostane kladnou odpov a za p ítomnosti n kolika málo lidí dojde k tajnému zasnoubení. Tajné zasnuby byly v této dob naprosto b fínou v cí, -lo v podstat o opat ení, které m lo v p ípad zru-ení slibu zamezit tomu, aby do-lo k následnému posm chu. P i zasnubách Eli-ky a Petra m li být krom snoubenc p ítomni Eli-ina matka Ludmila, hrab ze Salmu, Jan Zbyn k Zajíc z Házmburka, Jan Absolon z Ledské a Vilém z Lobkovic, který na Tova ov p ijel spolu s Petrem.²⁵⁰ Zdá se v-ak, fle ani tentokrát k zasnubám nedo-lo, protofle si to Ludmila na poslední chvíli rozmyslela.

D vod sporu

P ed Vánocemi roku 1603 se k Petrovi donesla zpráva, fle Ludmila jifl svou dceru zaslíbila Ladislavu Berkovi z Dubé. Proto odjel v doprovodu Bernarta ze fierotína a jeho manfelky Sibylly z Kolovrat na erníkovice a cht l s Ludmilou mluvit. Petr fládal vysv tlení, av-ak z ejm ani tentokrát jednozna nou odpov nedostal.²⁵¹

M fleme jen hádat, zda a jak velkým p ekvapením pro Petra ze TMvamberka bylo zji-t ní, fle Ludmila svou dceru odvezla do Olomouce a tam ji nechala oddat s ovdov lým Ladislavem Berkou z Dubé: *š Pod takovou záminkou ji do m sta Olomouce*

²⁴⁷ Tamtéfl, p. 404-405.

²⁴⁸ Sidonie Minkwitzová, dcera Ka-para z Minkwitz a Ludmily Lib-tejnské z Kolovrat; L. Dokoupil, Bibliografický slovník, s. 115-116.

²⁴⁹ NA Praha, Komorní soud, inv. . 126, p. 397 a 405.

²⁵⁰ Tamtéfl.

²⁵¹ Tamtéfl, p. 407.

p i asu svatých T í král léta pominulého –estnáctistého tvrtého dověsti a s urozeným pánem panem Ladislavem Berkou na Mezi í í, Jaroslavicích a Novém Hradci, radou, komorníkem Jeho Milosti Císa e a nejvy—ím komorníkem Markrabství moravského oddatiō.²⁵² Ludmila a Eli-ka odjely do Olomouce spolu s Markétou Berkovou z Lípy.²⁵³ Zde ufl na n ěkal Ladislav Berka z Dubé, který jim i s doprovodem vyjel vst íc, aby se s nimi p ívítal. Následn ě je doprovázel zp t do m sta afl do domu pána ze Zvole, kde Ludmila se svou dcerou bydlely. Sem také v pátek 9. ledna p í-el Ladislav se svým bratrem, biskupem Zby kem Berkou z Dubé, a mnoha dal—ími urozenými pány. Mezi t mi byl i Maxmilián Lev z Roflmitálu,²⁵⁴ který jménem Ladislava Berky pofádal o Eli-ku. Ludmila pod záminkou, ě se musí poradit s p áteli, si vzala as na rozmy-lenou, ale jifl o dva dny pozd ji byla Maxmiliánovi z Roflmitálu dána kladná odpov ě.²⁵⁵ V ned li do-lo k samotné svatb ě, p i nífl maněle oddal brn nský probo-t kn z Eliá-.

O masopustu se Petr spolu s Janem Absolonem z Ledské rozjel na fiamberk k druhému poru níkovi Eli-ky ze fierotína Mikulá-i z Bubna. Petr mu sd lil, ě se Eli-ka jifl provdala za Ladislava Berku z Dubé a ptal se Mikulá-e, zda on jakoflto její poru ník k tomu dal své svolení. Ten p iznal, ě u n ho nedávno v té v ci byl Vilém Dubský z T ebomyslic, kterému v-ak odpov d l, ě své slovo dal jifl Petrovi a nehodlá ho vzít zp t.²⁵⁶ Nad touto svatbou se samoz ejm pozastavovali i Eli- ini strýcové Jan star-í a Ka-par Melichar ze fierotína na Nových Dvorcích, kte í o plánovaném s atku také prý nic nev d li.²⁵⁷ Dne 22. kv tna 1604 proto podali císa i suppliku. V té si st flovali na to, ě se Eli-ka bez jejich rady a v le provdala, ímfl zleh ila a potupila jejich rod. Stejn ě tak si u císa e Rudolfa st floval i sám Petr. Argumentoval tím, ě mu

²⁵² SOA T ebo ě, odd lení T ebo ě, Cizí rody ó listiny 1286-1826, inv. ě. 560, sign. 13/1, ě. kart. 89.

²⁵³ Markéta Berková (Tr ková) z Lípy (Ä 1644) byla manělkou Václava Berky z Dubé (1554-1600) a matkou Lva Buriana Berky z Dubé (Ä 1626).

²⁵⁴ Lvové z Roflmitálu byli ěským panským rodem z rozrodu Buzic ě, nazývaným podle hradu Roflmitál na Podbrdsku. Ve 12.-15. století pat il rod k nejpe dn j—ím v království. Johana z Roflmitálu se stala druhou manělkou Ji ího z Pod brad. Od roku 1507 stál nejvy—í purkrabí Zden k z Roflmitálu v ěle katolické strany. Za vlády Ferdinanda I. rod ztratil své výjime né postavení a dostal se do finan ních. Poté lenové rodu sídlili na Morav ě, jifl nikdy nedosáhl svého p vodního postavení.

²⁵⁵ NA Praha, Komorní soud, inv. ě. 126, p. 352-355.

²⁵⁶ *šjemu to za odpov ě dal, ě nemá dvojích ústō*; tamtéfl, p. 406.

²⁵⁷ Ve výpov di Heralta Lib-tejnského z Kolovrat je v-ak uvedeno, ě Jan ze fierotína byl v Olomouci p ítomen a o svatb ě v d l; tamtéfl, p. 354-355.

Ludmila zp sobila nejen nemalé útraty a –kody (nejspí– za jífl zmín né dárky pro Eli–ku), ale i posm ch a zleh ení jeho osoby: *šTak jej pana Petra ze ^TMamberka k nemalým útratám, –kodám i také k posm chu a zleh ení osoby jeho p ivésti rá ilaõ.*²⁵⁸ Petrovu stíflnost dostal k projednání komorní soud, zatímco stíflnost Eli– iných strýc poslal císa soudu zemskému. Sou asn s tím rozkázal, aby se ob strany se–ly, byly ádn vyslechnuty a soud aby pak spravedliv rozhodl.

P ípravné ízení

Nefl za al samotný soud, bylo d leflité, aby se flalovaný k p elí ení nejen dostavil, ale aby se o ízení i v as dozv d l a m l moflnost se ádn p ípravit. P vodn musel sám flalobce protivníka p ivést k soudu nebo ho alespo informovat o tom, fle ho k soudu pohání. Pozd ji vzal kontrolu do svých rukou soud a za al doru ovat *p hohy*²⁵⁹ pomocí vlastního z ízence. I poté v–ak z stával *p hon* aktem flalující strany, jejífl vyzvání soud pouze zprost edkovával. Teprve v 16. století se za ala ve v t–í mí e vyskytovat p edvolání na p íkaz soudu.²⁶⁰ Komorní soud pouflíval k p edvolání královského listu, který doná–el zvlá–tní posel. Na rozdíl od *p honu* nebyla tato obeslání výzvou jedné strany pro druhou, aby se dostavila k soudu, ale flalovanému to na izoval soud.²⁶¹

Po provedení *p honu* a jeho zapsání do desek bylo dal–ím d leflitým krokem, aby si p vod i pohnaný vyfládali výslech sv dk . V tomto okamffiku byly pro ob strany d leflité nejen p íbuzenské, ale p edev–ím p átelské a klientské vazby. Výslech se v–ak nekonal p i p elí ení, nýbrfl p edem u deskového ú adu, a p ed soudem se etl jen písemný záznam o n m. *P hony* o sv dectví byly celkem dva, *p hon* a *d hon* (druhý *p hon*) a zavazovaly sv dka k tomu, aby se do dvou týdn dostavil p ed men–í ú edníky, kte í m li výslech provést. Stejn tak bylo nutné vyfládat si *p honem o listinu*, dokument vlastn ný t etí osobou, který si p ála n která ze stran uvést.²⁶²

Kdyfl bylo provedeno p ípravné ízení, dodán *p hon*, zapsaná flaloba, vyslechnuti sv dci a zaplacený poplatky, bylo v–e p ípraveno pro soudní ízení. To se u –lechtických soud , jak jífl bylo e eno, konalo ty íkrát do roka a trvalo dva afl t i týdny.

²⁵⁸ SOA T ebo , odd lení T ebo , fond Cizí rody ó listiny 1286-1826, inv. . 560, sign. 13/1, . kart. 89.

²⁵⁹ P edvolání protivníka k soudu.

²⁶⁰ J. Klabouch, Staré eské soudnictví, s. 155.

²⁶¹ Tamtéfl, s. 167-168.

²⁶² Tamtéfl, s. 155-156.

U soudu

Ze svdeckých výpovědí, které jsou k dispozici, si lze alespoň rámcově představit, z jakého okruhu si protichůdné strany své svdky vybíraly. Zatímco Ludmila fierotínská z Kolovrat spoléhala na své příbuzné a slouffící, Petr vkládal své nadje především do rukou Eliiných poručníků, kteří se jejím sátkem s Ladislavem Berkou cítili také dotčení, požídal o svdeckvíadu svých špátelů, ale nebál se ani svdeckých výpovědí lechtien blízkých Eli-ce a její matce.²⁶³

V knihách komorního soudu lze v podstatě nalézt i druhy výpovědí. Samozřejmě se jedná o výpovědi ve prospěch obou stran, které se v mnoha momentech rozcházejí. Ale jsou zde i takové, které se snažily neublížit žádné ze stran. Jako mezi mlýnskými kameny se zde ocitl jifl zmiovaný Jan Zbyněk Zajíc z Házmburka,²⁶⁴ který byl od roku 1602 manflem Eliiny nevlastní sestry Polyxeny z Minkwitz, ale zároveň také jedním z přímluvců Petra ze Tmamberka. Právě Jana Zbyňka Zajíce totiž požídal Petr v otec Jan Jiří ze Tmamberka, aby se za jeho syna u Ludmily přímluvil. I druhý Ludmilin ze Veikart hrabě ze Salmu se po smrti svého bratra, který se o Eli-ku téfl ucházel, postavil na Petrovu stranu. Petra ze Tmamberka podporovali nejspíše i Bernart ze fierotína se svou manfalkou Sibylou Libtejskou z Kolovrat, kteří ho aspoň na erníkovice doprovázeli.²⁶⁵

Svdci vypovídající ve prospěch Ludmily fierotínské z Kolovrat ve svých výpovědích aspoň argumentovali tím, že Eli-ka byla přímladá a na vdávání měla dost času. Také nezapomínali potvrdit to, že jak paní Ludmila, tak Polyxena Zajícová, ale i mnohé jiné paní a lechtieny z fraucimoru Eli-ku přešdovaly, aby si Petra vzala. Mnoho výpovědí se také shodovalo na tom, že Ludmila nechťla Eli-ku nikomu zamluvit a chťla rozhodnutí o tom, koho si vezme, nechat na ní, ať na to bude mít léta.²⁶⁶

Z výpovědí zapsaných v zemských deskách v podstatě vyplývá, že fierotínové stáli za Petrem ze Tmamberka. Ludmilu fierotínskou povtíinou podporovaly lenky jejího fraucimoru a na své straně měla také příbuzné z rodu Kolovrat. Výjimkou byl Jaroslav mladší Libtejský z Kolovrat, který ve své svdecké výpovědi uvedl, že nikdy neviděl žádnou naději na to, aby se Eli-ka stala Petrovou manfalkou. Také však vypověděl, že

²⁶³ NA Praha, Komorní soud, inv. . 126.

²⁶⁴ Tamtéfl, p. 343-345 a 378-380.

²⁶⁵ Tamtéfl, p. 333, 338, 407.

²⁶⁶ Z výpovědí vyplývá, že to mohlo být v době, kdy Eli-ce bude dvanáct let.

a koliv toho nebyl p ímým sv dkem, byl obeznámen s tím, že Ludmila svou dceru Petrovi zaslíbila v dob , kdy lefela nemocná na erníkovících. A dodal, že Ludmila Eli-ku provdala za Ladislava Berku z Dubé bez povolení a v domí jak pán z Kolovrat (s výjimkou Heralta z Kolovrat), tak pán ze fierotína.²⁶⁷

ást ízení probíhala také koresponden n p es eskou dvorskou kancelá .²⁶⁸ Na dopisy, které Eli-ka, nejspí-s pomocí své matky a mofná i manfela, psala Rudolfovi II., je v-ak nutné se dívat s odstupem. Do teme se zde, že pokud jí matka Petrovi k stavu manfelskému p ípov d la, tak ona o tom nev d la. Dále, že Petr asto, skrze její matku, ale i jiné lidi jí vyhledával a fládal po ní *š dobrou odpov ō*. P iznávala také, že p íjímala drobné dárky. Odvolávala se také na podobný p ípad Viléma Be kovského z Těbí ova z roku 1557. Vilém Be kovský tehdy vznesl stíflnost na Evu z Elstibo e, která mu slíbila manfelství. Její bratr Albrecht Kamenický z Elstibo e ji v-ak zamluvil a následn nechal oddat s Ka-para Belbicem.²⁶⁹ Pon vadfl v-ak Vilém Be kovský dostate n prokázal, že k p íslibu manfelství z Eviny strany skute n do-lo, byl tento p ípad poslán do konzisto e p ed duchovní právo.

Stíflnost Eli- iných strýc Jana a Ka-para Melichara projednával, jak jifl bylo e eno zemský soud. Spor se táhl dlouhé roky a byl p eru-en afl roku 1608 smrtí Jana star-ího ze fierotína. Dlouhé trvání soudu lze p í ítat tomu, že Ladislav Berka z Dubé si stíflnost pán ze fierotína nenechal jen tak líbit a pohnal Eli- iny strýce k v t-ímu zemskému soudu za uráfku na cti kv li hanlivým slov m proneseným na jeho adresu a uráfce své poctivosti.²⁷⁰ V suplice císa í totifl Jan a Ka-par Melichar podotýkali, že Eli- in s atek byl nep íkladný a Ladislav Berka se zachoval ni emn , jako by nebyl k es an.²⁷¹

Ukon ení sporu

š Léta pán tisíctého -estistého pátého ve tvrtek po památce svatého Tomá-e apo-tola Boflhoō, tedy 22. prosince 1605,²⁷² bylo rozhodnuto a mezi Petrem ze Těamberka a Ludmilou fierotínskou byla sepsána smlouva, která tento spor ukon ila. š Tak, že fládné stran k iv poctivosti nejsou, býti nemohou na asy budoucí a v né a strany sob toho

²⁶⁷ NA Praha, Komorní soud, inv. . 126, p. 390-391.

²⁶⁸ NA Praha, Stará manipulace, inv. . 3235, sign. S117/27, kart. 2230.

²⁶⁹ Tamtéfl, fol. 15-16.

²⁷⁰ NA Praha, Desky zemské men-í, inv. . 87.

²⁷¹ Tamtéfl, fol. O 19-O 26.

²⁷² M. Bláhová, Historická chronologie, s. 544-545.

ni ehořl p ipomínati nemají, nýbrřl v dobrém, p átelském srozum ní jako kdy p ec zostávati majíř. ²⁷³ P esn t mito slovy byl ukon en spor Petra ze ^TWamberka s Ludmilou fierotínskou z Kolovrat.

Z nezda ených zásnub s Eli-kou ze fierotína se Petr rychle vzpamatoval a v roce 1605, je-t p ed ukon ením sporu, se ofenil s Annou Maxmiliánou z Oppersdorfu, ²⁷⁴ která pat ila k p ednímu slezskému -lechtickému rodu. 22. dubna 1605 psal Ji í z Oppersdorfu dopis Janovi Ji ímu ze ^TWamberka a pořládal ho o souhlas se svatbou jeho syna Petra s Annou Maxmiliánou, jejířl poru níkem se stal po smrti Annina otce Viléma z Oppersdorfu svobodného pána z Dubu a Frýd-tejna. ²⁷⁵ Za átkem ervence pořládal Ji í z Oppersdorfu o odloření svatby, která se nakonec uskute nila 18. zá í 1605. Ve svatební smlouv z toho dne byla samoz ejm uvedena jřl zmi ovaná vý-e v na i obv n ní. Anna Maxmiliána dostala v nem i s p ti sty kopami gro- eských, které jí v poslední v li odkázal její otec, dva tisíce gro- eských. Proti této sum ě Petr zajřstil obv n ním 3000 kop gro- . ²⁷⁶ Na záv r byla smlouva opat ena dvanácti pe et mi nev stiných poru ník , ru itel a samoz ejm i samotného Petra ze ^TWamberka. ²⁷⁷

²⁷³ SOA T ebo , odd lení T ebo , Cizí rody ó listiny 1286-1826, inv. . 560, sign. 13/1, . kart. 89.

²⁷⁴ Páni z Oppersdorfu - slezský rytířský rod. Jan z Oppersdorfu bojoval v habsburských sluffbách proti Turk m a roku 1547 pomáhal potla it povstání eských stav . Za to získal zkonfiskovaná panství Dub a Frýd-tejn v severních echách. 24. 6. 1554 byl p ijat do panského stavu a získal titul svobodný pán z Dubu a Frýd-tejna.

²⁷⁵ SOA T ebo , fond Cizí rody ó registratura ^TWamberkové 1448-1630, inv. . 70, sign. 4/44.

²⁷⁶ *řA po třejl pán ě jmenovali jsou v na, z t mi p ti sty kopami gro-i eskými, kteréřl ji k-afem od dobré pam ti urozeného pána pana Jana z Oppersdorfu, svobodného pána na Dubu a Frýd-tejn , Horním Hlohov a Kozlím, jeho milosti císařské rad , z lásky strýcovské odkázány a poru eny jsou. Sumy totiřl dva tisíce gro- eských. A řle tářl suma panu Petrovi ze ^TWamberka od data cedulí t chto v roce po ád žb hlém dána a vypln na budeí Proti kterémuřto v nu jmenovaný pan Petr ze ^TWamberka jest tu sumu dva tisíce kop gro- eských pann Ann Maxmilián z Oppersdorfu, jřřl manřelce své, t etinou vý-e vedle oby eje a po ádku Království eského obv nil. Tak, aby panna Anna Maxmiliána z Oppersdorfu, manřelka jeho, v na svého p t tisíc kop gro- eských m la.ř* SOA T ebo , fond Cizí rody ó listiny 1286-1826, inv. . 558, sign. 4/2, . kart. 88, fol. 1-2.

²⁷⁷ Za vyplacení v na ru ili: Fridrich z Oppersdorfu z Dubu a Fryd-tejna, Ji í z Oppersdorfu z Dubu a Fryd-tejna, Jan Be- z Kolna a z Katovic, Kry-toř Vilém ze Zelkingu, Jan Kry-toř Pruskovský z Pruskova, Hertvík Záruba z Hustí an a Václav ^Třliha z uchova. Za vyplacení obv n ní ru ili: Jan Ji í ze ^TWamberka a na Orlíku, Jan Bartolom j ze ^TWamberka a na Zvíkov , Vilém purkrabí z Donína,

Závěr

Cílem práce bylo přiblížit sňatkové strategie šlechticů v raném novověku spolu s aspekty, které byly pro výběr partnera důležité, a zároveň ukázat, že a koliv byla doba raného novověku svázaná společenskými normami a pravidly docházelo k případům, kdy kvůli porušení slibu manželství bylo možné skončit před soudem. Takové porušení závazků mohlo totiž znamenat nejen znevážení a újmu na cti dané osoby, ale také celého rodu. Případ Petra ze Šamberka a Eličky ze Fierotína nebyl zdaleka jediným porušením příslibu manželství, který musel zemský, případně církevní soud, do jeho kompetence manfelské spory patřit. Příkladem může být případ zmíněné Evy z Elstiboře a Viléma Bekovského z Tebřova, na který se před soudním přelíčením odvolávala Elička ze Fierotína.

Práce se spor pokusila interpretovat v kontextu výzkumu šlechtické cti. Sledovala příběh sporu před širší královskou radou, zapojení aktérů na obou jeho stranách i argumentaci jednotlivých sporných stran. Snaha interpretovat proces i z hlediska soudobých náboženských stětí, nebo na rozdíl od evangelíka Petra II. ze Šamberka byl Ladislav Berka z Dubé katolíkem, bohužel v tomto případě nebyla zcela možná. Jediná zmínka odkazující na náboženskou příslibnost ústníku pochází z výpovědi Jana Absolona z Ledské a bohužel není zcela konkrétní.²⁷⁸

První část práce vychází především z dostupné literatury o šlechtě a šlechtických sňatcích spolu s literaturou zabývající se šlechtickou ctí. Ve druhé části se opírá o dokumenty uchované ve Státním okresním archivu v Třeboni a Národním archivu v Praze. Stejným dokumentem byly především výpovědi svědků dochované z komorního soudu, pomocí kterých se práce snažila zrekonstruovat příběh sporu.

Přestože se práce snažila co nejvíce přiblížit všechny aspekty sporu, mnoho otázek však zůstává stále nezodpovězených a na některé z nich nikdy odpovědi nenajdeme, nebo jsou ztraceny hluboko v dějinách. Můžeme se jen dohadovat o tom, jak dlouho Ludmila Fierotínská plánovala svatbu své dcery s Ladislavem Berkou a zda měla nikdy v úmyslu splnit slovo dané Petrovi ze Šamberka, že se Elička stane jeho ženou. Na druhou stranu si však nemůžeme být zcela jisti, zda Ludmila takový slib Petrovi

Vilém z Lobkovic a na Horšovském Týně, Jáchym Malczen z Vartenberka, Hynek st. Bruntálský z Vrba, Jaroslav Libštejnský z Kolovrat na Petřovicích.

²⁷⁸ *Š Milá Eličko, nevezme-li sobě pana Petra ze Šamberka za manfela, a vezme-sobě šimána, má-zde v statku erníkovickém dva kostely* *ŠNA* Praha, Komorní soud, inv. . 126, p.406-407.

skutečně dala. Během soudního procesu totiž razantně popírala, že by kdy Třamberkovi dceru zaslíbila. Svdecké výpovědi se shodovaly na tom, že Eliška od Petra dostávala dary, což by naznačovalo jejich zasnoubení, ale rozcházely se v tom, s jakou ochotou je přijímala.

Bezpočet podobných sporů, jako byl ten Petra II. ze Třamberka, se ještě nachází v archivech a na které z nich by jistě problémy spojené s porušením slibu manželství dokázaly ještě více osvětlit. Stále však čekají na to, ať se jimi někdo za ne zabývá. Oividně však neuzavřená manželství nejsou tak atraktivní jako spory manželské i trestně právní.²⁷⁹

Poslední otázkou ještě zůstává co se dalo s aktéry našeho sporu dále. Elišino manželství s Ladislavem Berkou skončilo její smrtí roku 1611 a zřejmě nebylo příliš šťastné,²⁸⁰ přesto z jejich sňatku vzešel syn Jan Jetich. Ladislav Berka z Dubé zemřel o dva roky později v roce 1613. Manželství Petra ze Třamberka s Annou Maxmiliánou trvalo patnáct let a měli spolu sedm dětí. Petr II. ze Třamberka zemřel 24. září 1620. Za jeho úst na povstání byl celý Třamberský majetek zkonfiskován a jeho manželka s dětmi byla nucena opustit zemi. Anna Maxmiliána se roku 1623 znovu provdala za Ladislava Veleny ze Fierotína, který s jediným Anniným přeživším synem Jiřím Vilémem sloužil v armádě saského kurfiřta Jana Jiřího.

²⁷⁹ Jindřich Francek, *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha 2007; Týfl, *Zločin a sex v českých dějinách*. *Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*, Praha 2000; P. Král, *Zazdínl jako trest za cizoložství*. Symbolické jednání aktérů manželské pevnice Spinky z Lubikova a Kateřiny Podhradské z Vlčí Hory v letech 1577-1578, in: Josef Hrdlička a Pavel Král a Rostislav Smětek (edd.), *Symbolické jednání v kultuře raného novověku*. V nováno Václavu Bělkovi k jeho čtyřicetému jubileu, Praha 2019.

²⁸⁰ *Š Potom když jest na Mezi říci p i nás byl, ta Anna Dvorská, sluflebnice paní Elišky již Berkové mluvila, že jest se paní Eliška Berková vlefe položila s plátem a s tím na tkáním, že jest kdy raději neuměla, nežli sobě pana Ladislava Berku za manžela vzala.* NA Praha, Komorní soud, inv. . 126, p. 385.

Použití prameny a literatura

Prameny nevydané

SOA T ebo , odd lení T ebo , fond Cizí rody ó listiny 1286-1826, inv. . 558, sign. 4/2, . kart. 88.

SOA T ebo , odd lení T ebo , fond Cizí rody ó listiny 1286-1826, inv. . 560, sign. 13/1, . kart. 89.

SOA T ebo , odd lení T ebo , fond Cizí rody ó registratura TMvamberkové 1448-1630, inv. . 70, sign 4/44.

SOA T ebo , odd lení T ebo , fond Cizí rody ó registratura TMvamberkové 1448-1630, inv. . 71, sign 4/45.

SOA T ebo , odd lení T ebo , fond Cizí rody ó registratura TMvamberkové 1448-1630, inv. . 72, sign 4/46.

SOA T ebo , odd lení T ebo , fond Cizí rody ó registratura TMvamberkové 1448-1630, inv. . 73, sign 4/47.

Národní archiv Praha, Desky zemské men-í 87, fol. O11-O12.

Národní archiv Praha, Desky zemské men-í 87, fol. O19-O26.

Národní archiv Praha, Desky zemské v t-í 178, fol. L23-L24.

Národní archiv Praha, Komorní soud 126.

Národní archiv Praha, Komorní soud 200.

Národní archiv Praha, Komorní soud 234.

Národní archiv Praha, Stará manipulace, inv. . 3235, sign. S117/27, kart. 2230.

Vydané prameny

DVORSKÝ, Franti-ek (ed.), Staré písemné památky fien a dcer eských, Praha 1869.

JANITOVÁ, Jana (ed.), TMlehtické spory o est na ran novov ké Morav (Edice rokové knihy zemského hejtmana Václava z Ludanic z let 1541-1556. Historická studie a edice), Brno-Olomouc 2007.

JIRE EK, Hermenegild (ed.), Obnovené Právo a Z ízení Zemské d di ného království eského 1627, Praha 1888.

JIRE EK, Josef ó JIRE EK, Hermenegild (ed.), Z ízení Zemská království eského XVI. v ku, Praha 1882.

KOLDINSKÁ, Marie a MA A, Petr (edd.), Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdtejna (1602-1633), Praha 1997.

KREUZ, Petr a MARTINOVSKÝ, Ivan (edd.), Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ruznicích), Dolní Bělfany 2007.

MAREK, Pavel (ed.), Svědectví o ztrátě starého světa. Manfelská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna, české Budějovice 2005.

PÁNEK, Jaroslav (ed.), Václav Buzan, fiivoty posledních Rožmberků I-II, Praha 1985.

POLITENSKÝ, Josef (ed.), Bartoloměj Paprocký z Hlohova. Zrcadlo Čech a Moravy, Praha 1941.

Literatura

ASCHENBRENNER, Martin, Z dějin zámku a panství Zákupy IV, Zbyněk Berka z Dubé, česká Lípa 2007.

BARTŇK, Václav, Probošt Zbyněk Berka z Dubé (1587-1594), in: Bartňk, Václav (ed.), 900 let litoměřické kapituly, Praha 1959, s. 72-85.

BASTIL, Beatrix, Manfelistvo a výběr partnera v Rakúsku v raném novoveku, in: Lengyelová, Tünde (ed.), fiiana a právo: právní a společenské postavení fiien v minulosti, Bratislava 2004, s. 164-176.

BASTIL, Beatrix, Mezi mocí a bezmocí. Úvahy o každodenním fiivotě –lechti en v raném novoveku, Dějiny a současnost 16, 1994, . 3, s. 24 - 26.

BASTIL, Beatrix, Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit, Wien a Köln a Weimar 2000.

BELI, Jaromír a KAMITM Adolf a KURERA, Karel, Malý staro český slovník, Praha 1979.

BÍLEK, Tomáš–Václav, Dějiny konfiiskací v Čechách po roce 1618 I-II, Praha 1882-3.

BLÁHOVÁ, Marie, Historická chronologie, Praha 2001.

BOROVSKÝ, Tomáš – JANITM Dalibor a MALANÍKOVÁ Michaela, Spory o estetické hodnoty a raně novověkou kulturu, Brno 2010.

Bříšek, Václav, "Páni a pánové" v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na přelomu novověku, Český časopis historický 101, 2002, s. 229-264.

Bříšek, Václav, "Posměch nemalejší se stal". Příběh ze šlechtické každodennosti 16. století, in: Křo, Tomáš – Chocholář, Bronislav a Jan, Libor, Nový Mars Moravicus, aneb, Sborník příspěvků, jež v novali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho fláci a pánové k sedmdesátinám, Brno 1999 s. 419-429.

Bříšek, Václav, Rytíři renesančních věch, Praha 1995.

Bříšek, Václav, Svět posledních Rožmberků, Praha 2011.

Bříšek, Václav a kol., Společnost českých zemí v raně novověku. Struktury, identity konflikty, Praha 2010.

Bříšek, Václav, "Šlechta raně novověku v českém dějepisectví devadesátých let, in: Bříšek, Václav a Král, Pavel (edd.), Aristokratické rezidence a dvory v raně novověku, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), 1999, s. 15-20.

Bříšek, Václav (ed.), "Šlechta raně novověku pohledem českých, francouzských a německých historiků", České Budějovice 2009 (= Opera historica 13).

Bříšek, Václav a HRDLÍKA, Josef a kol., Dvory velmožů s erbem rodu. Vědní a světeční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce, Praha 1997.

Bříšek, Václav a HRDLÍKA, Josef, Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence, in: Bříšek, Václav (ed.), Poslední páni z Hradce (= Opera historica 6), České Budějovice 1998, s. 145-272.

Bříšek, Václav a HRDLÍKA, Josef a KRÁL, Pavel a VYBÍRAL, Zdeněk, "Šlechta raně novověku v historickoantropologických proudech současné evropské historiografie", časopis Matice moravské 122, 2003, s. 375-409.

Bříšek, Václav a HRDLÍKA, Josef a KRÁL, Pavel a VYBÍRAL, Zdeněk, Věk urozených. Šlechta v českých zemích na přelomu novověku, Praha-Litomyšl 2002.

BříEK, Václav a KRÁL, Pavel (edd.), Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7).

BříEK, Václav a KRÁL, Pavel, Slovotvar českého raného novověku, Praha 2007.

BříEK, Václav a KRÁL, Pavel (edd.), Paměť urozenosti, Praha 2007.

BříEK, Václav a KRÁL, Pavel (edd.), Těchta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740), České Budějovice 2003 (= Opera historica 10).

DOKOUPIL, Lumír, Bibliografický slovník Slezska a severní Moravy, sešit 10. (22.), Ostrava 2007.

DRAGOUN, Michal a MAJÁR, Petr, Komorní soud za Vladislava Jagellonského (1471-1488), Sborník archivních prací 47, č. 2, 1997, s. 255-292.

DURDÍK, Tomáš, Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, Praha 2009.

van DÜLMEN, Richard, Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly, Praha 2002.

van DÜLMEN, Richard, Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století). I. díl a jeho lidé, Praha 1999.

DURDÍK, Tomáš, Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, Praha 2002.

FIALA, Zdeněk, Přemyslovské dějiny. Český stát a společnost v letech 995-1310, Praha 1975.

FRANCEK, Jindřich, Zločin a trest v českých dějinách, Praha 1999.

FRITZOVÁ, Charlotte a RYBIČKA, Jindřich, Týpán Iský sátek Vratislava z Pernštejna (1555), Sborník prací východočeských archivů 3, 1975, s. 63-77.

van GENNEP, Arnold, Přechodové rituály. Systematické studium rituálů, Praha 1997.

GRULICH, Josef, Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. a 18. století, České Budějovice 2008.

HALADA, Jan, Lexikon českých větců. Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti I-III, Praha 1992-1994.

HOLÝ, Martin, Těchtické s atky v eských zemích v letech 1500 a 1650, Historická demografie 27, 2003, s. 5-35.

HOLÝ, Martin, Zrození renesan ního kavalíra. Výchova a vzd lávání –lechty z eských zemí na prahu novov ku (1500-1620), Praha 2010.

HOLÝ, Martin, Výchova a vzd lání eské a moravské –lechty v 16. a v první t etin 17. století, Folia Historica Bohemica 21, 2005, s. 111-210.

HONNEROVÁ, Jana. Spory o est na t ebo ském panství v 17. a 18. století. eské Bud jovice, 2015. (bakalá ská práce)

HOSÁK, Ladislav ó ZEMEK, Metod j, Hrady, zámky a tvrze v echách, na Morav a ve Slezsku, Jifní Morava, Praha 1981.

HRBEK, Ji í, Barokní Vald-tejnové v echách 1640-1740, Praha 2013.

HRBEK, Ji í, Hledat a nalézat. Barokní Vald-tejnové a jejich informa ní sí , Theatrum historiae 9, 2011, s. 313-331.

HRDLI KA, Josef, Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v pedmoderním m st (Jind ich v Hradec 1590-1630), eské Bud jovice 2013.

HRUBÁ, Michaela, V zajetí rodu aneb flivot Lidmily z Lobkovic, in: Hrdli ka, Josef ó Král, Pavel ó Smí-ek, Rostislav (edd.), Symbolické jednání v kultu e raného novov ku, Praha 2019, s. 212-229.

HRUBÝ, Franti-ek, Ladislav Velen z fierotína, Praha 1930.

CHALINE, Olivier, Sály p edk na zámcích Království eského, in: B flek, Václav (ed.), Těchta raného novov ku pohledem eských, francouzských a –pan lských historik , eské Bud jovice 2009 (= Opera historica 13), s. 5-21.

JANÁ EK, Josef, eské d jiny. Doba p edb lohorská 1526ó1547, I/1,2, Praha 1968ó 1984.

JANÁ EK, Josef, fieny eské renesance, Praha 1996.

JANITM Dalibor, Moravský zemský sn m na prahu novov ku. Edice památek sn movních z let 1518-1570, Praha 2010.

JÁNSKÝ, Jiří, Páni ze Třebamberka. Pětisetletá sága rodu s erbem labutí, Domažlice 2006.

JIREŠEK, Hermenegild, Právní život v děchách. Praha-Brno 1903.

JUROK, Jiří, Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku. Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní prezentace šlechty a feudality v českém státě ve 13. a první polovině 17. století, Nový Jiřetín, 2000.

KALOUSEK, Josef, Česká státní práva, Praha 1892.

KAPRAS, Jan, Manfelské právo majetkové dle českého práva zemského, Praha 1908.

KAPRAS, Jan, Právní dějiny země koruny české II. dějiny státního zřízení I. doba předlohorská, Praha 1913.

KAVKA, František, Zlatý věk české historie 16. století, české Budějovice 1966.

KELLER, Katrin, Hofdamen, Amtsträgerinnen im Wiener Hofstaat des 17. Jahrhunderts, Wien 2005.

KLABOUC, Jiří, Staré české soudnictví. Jak se dříve soudívalo, Praha 1967.

KNOZ, Tomáš, Karel starší ze Svaté Pole. Don Quijote v labyrintu světa, Praha 2008.

KNOZ, Tomáš, Předlohorské konfiskace. Moravský příběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty, Brno 2006.

KOLDINSKÁ, Marie, Každodennost renesančního aristokrata, Praha a Litomyšl 2004.

KRÁL, Pavel, Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických předchodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století, in: Břek, Václav a Král, Pavel (edd.), Šlechta v Habsburské monarchii a císařský dvůr (1526 - 1740), české Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439-456.

KRÁL, Pavel, Mufl a šena mezi předchodovými rituály rodinného života, in: Břek, Václav a Král, Pavel (edd.), Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740), české Budějovice 2006 (= Opera historica 11), s. 425-439.

KRÁL, Pavel, Zazd ní jako trest za cizolofství. Symbolické jednání aktér manflelské p e Vav ince Spinky z Lubikova a Kate iny Podhradské z VI í Hory v letech 1577-1578, in: Hrdli ka, Josef ó Král, Pavel ó Smí-ek, Rostislav (edd.), Symbolické jednání v kultu e raného novov ku. V nováno Václavu B flkovi k jeho flivotnímu jubileu, Praha 2019.

KR ÁLOVÁ, Jarmila, Centrální stavby eské renesance, Praha 1976.

KREUZ, Petr, Postavení a p sobnost komorního soudu v soustav eského zemského trestního soudnictví doby p edb lohorské v letech 1526-1547, Praha 2000.

KUBETMJi í (ed.), TMlechtic na cestách v 16.-18. století. Sborník p ísp vk (nejen) ze 3. adventního kulatého stolu, který se na téma "Prameny k d jinám -lechtického cestování, 1550-1800" konal na p d Katedry historických v d FF UPa dne 28. listopadu 2005, Pardubice 2007.

KU ERA, Jan Pavel, Bílá hora. O potracení starobylé slávy eské, Praha 2010.

KU ERA, Jan Pavel, Stavovská opozice v echách a volba Ferdinanda TMýrského eským králem, Studia Comeniana et historica 14, 1984, . 28, s. 5-42.

LEDVINKA, Václav, TMlechtická svatba v Praze roku 1579 (K charakteru aristokratických slavností eské renesance), Documenta Pragensia 12, 1995, s. 105-113.

MACEK, Josef, eská st edov ká -lechta, Praha 1996.

MACEK, Josef, Jagellonský v k v eských zemích (1471-1526) I-IV, Praha 1992-1999.

MACEK, Josef. Víra a zbofnost jagellonského v ku. Praha 2001.

MALÝ, Karel, Trestní právo v echách v 15.-16. století, Praha 1979.

MALÝ, Karel, Vladislavské z ízení zemské a po átky ústavního z ízení v eských zemích (1500ó1619), Praha 2001.

MAREK, Pavel, Pern-tejnské feny. Marie Manrique de Lara a její dcery ve slufbách habsburské dynastie, Praha 2018.

MARETM Petr, Obsazování úřadu krajského hejtmána v předlohorském období a soupis krajských hejtmánů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564-1616/1617, Praha 2009.

MARETM Petr, Soupis předsedících komorního soudu českého království v letech 1527-1620. Praha 2013.

MARKOV, Josef, Kapitoly z dějin českého zemského soudního zřízení XII.-XVII. století, Praha 1967.

MAJÁK, Petr, Rituál zásnub v deníku renesančního kavalíra, Dějiny a současnost 18, 1996, č. 6, s. 11-15.

MAJÁK, Petr, Svět české aristokracie (1500 - 1700), Praha 2004.

MÍČKA, Alois, Osud slavného domu. Rozkvět a pád roflmberského dominia, české Budějovice 1970.

MIKULEC, Jiří, 31. 7. 1621. Rekatolizace Čechy v letech. Čí je země, toho je i náboženství, Praha 2005.

MYSLIVEC, Milan, Erbovník aneb kniha o znacích i osudech rodů pfljících v letech a na Moravě I-II, Praha 1993-1997.

MYSLIVEC, Milan, Velký erbovník. Encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české I-II, Plzeň 2005-2006.

MILYKOVÁ, Petra a MAJÁK, Petr a KASÍK, Stanislav, Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu, české Budějovice 2002.

NÁCOVSKÁ, Pavla, Svatební smlouvy jako pramen sociálnědějinného a historickodemografického poznání (Kutná Hora 1550-1600), Historická demografie 21, 1997, s. 39-72.

NAUTM Stanislav, Jan Jiří ze Šamberka. Životní příběh dědice roflmberského odkazu, české Budějovice 2014. (bakalářská práce)

NEMEC, Bohumír, Roflmberkové. Životopisná encyklopedie panského rodu, české Budějovice 2001.

OTT V SLOVNÍK NAU NÝ I-XXVIII, Praha 1888-1909.

PÁNEK, Jaroslav, Aristokratické slavnosti české renesance, *Opus musicum* 19, 1987, s. 289-297.

PÁNEK, Jaroslav, česká a rakouská řečta v po átcích habsburské monarchie, *D jiny a sou asnost* 12, 1990, . 3, s. 26-33.

PÁNEK, Jaroslav, Petr Vok z Rofmberka. život renesan ního kavalíra, Praha 2010.

PÁNEK, Jaroslav, Rofmberkové. Rod českých velmoží a jeho cesta d jinami, české Bud jovice 2011.

PÁNEK, Jaroslav, íská s atková politika Viléma z Rofmberka, *Zlatá stezka* 4, 1997, s. 41-57.

PÁNEK, Jaroslav, řečta v ran novové Evrop z pohledu českého a evropského bádání, in: B ftek, Václav (ed.), život na dvorech barokní řečty (1600-1750), české Bud jovice 1996 (= *Opera historica* 5), s. 19-46.

PÁNEK, Jaroslav, Výprava české řečty do Itálie v letech 1551-1552, české Bud jovice 1987.

PÁNEK, Jaroslav, Zápas o vedení české stavovské obce v polovin 16. století, *eskoslovenský asopis historický* 31, 1983, s. 855-884.

PÁNEK, Jaroslav, život na řečtickém sídle v pedb lohorské době, in: Lenka Bobková (ed.), život na řečtickém sídle v 16.-18. století, Ústí nad Labem 1992, s. 9-27.

PÁNEK, Jaroslav, Poslední Rofmberk. životní příběh Petra Voka, Praha 1996.

PÁNEK, Jaroslav, Vilém z Rofmberka. Politik smíru, Praha 1998.

PARMA, Tomáš, František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prost edky a metody politické komunikace ve slulbách moravské církve, Brno 2011.

PEKA ů, Josef, *Kniha o Kosti*. Kus české historie, Praha 1935.

PETRÁ ů, Jaroslav, *Starom stská exekuce*, Praha 1996.

- PETRÁ , Josef a kol., Dějiny hmotné kultury. II (1) Kultura každodenního života od 16. do 18. století, Praha 1995.
- PILNÁ EK, Josef, Staromoravští rodové, Vídeň 1930.
- PODAVKA, Ondřej, Zdeněk Brtnický z Valdštejna. Učený šlechtic a jeho deník z cest, Praha 2017.
- RAUSCHER, Rudolf, Uráňka na cti podle českého práva zemského, in: Náše právo a stát, Praha 1928, s. 41-53.
- RYANTOVÁ, Marie, Polyxena z Lobkovic. Obdivovaná i nenáviděná první dáma království, Praha 2016.
- SCHULZ, Václav, Příspěvky k dějinám soudu komorního království českého z let 1526-1627, Praha 1904.
- SEDLÁ EK, August, Hrady, zámky a tvrze království českého, I-XV, Praha 1882-1927.
- SMÍTEK, Rostislav, Šlechtic a šlechtík ve druhé polovině 17. století. Strategické strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku, Folia historica bohemica 24, 2009, s. 167-198.
- STARÝ, Marek, První klenot zemský. V tuzemský soud království českého v době rudolfínské, Praha 2014.
- MAHEL, František, Husitská revoluce 3, Praha 1993.
- MAHEL, František, Husitské děchy. Struktury, procesy, ideje, Praha 2001;
- MAHEL, František, Mezi středověkem a renesancí, Praha 2002.
- SPURNÝ, František, Hrady, zámky a tvrze v děchách, na Moravě a ve Slezsku, Severní Morava, Praha 1983.
- TARANTOVÁ, Kateřina. Manfelské strategie české šlechty v předlohorském období. České Budějovice, 2009 (diplomová práce).
- TEŤÍK, Dušan, Počátky Přemyslovců. Vstup děchů do dějin (530-935), Praha 1997.

TETMÍK, Dušan a POLÍVKA, Miroslav, Nástin vývoje slechty do konce 15. století, in: Struktura feudální společnosti na území československa a Polska do polomu 15. a 16. století, Praha 1984, s. 99-133.

TUPÁ, Linda, Slechti na sátek v raném novověku ve světle svatebních smluv, české Budějovice 2002 (diplomová práce).

VÁLKA, Josef, Tolerance a koexistence? K povaze soužití různých náboženských vyznání v českých zemích v 15.-17. století, SCeH 18, 1988, . 35, S. 63-75.

VOREL, Petr, Aristokratické svatby v slechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie, in: Bělek, Václav a Král, Pavel (edd), Slavnosti a zábavy na dvorech a v renesančních městech raného novověku, české Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 191-205.

VOREL, Petr, Císařská volba a korunovace ve Frankfurtu nad Mohánem roku 1612 a česká účast na těchto událostech, Theatrum historiae 10, 2012, s. 60-150.

VOREL, Petr, Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu erbu zubí hlavy v dějinách slech a Moravy, Praha 1999.

VOREL, Petr, Pernštejnská svatba v Prostějově roku 1550, časopis Matice moravské 114, 1995, s. 135-158.

VOREL, Petr, Sátkový projekt Pernštejn se saskými Wettiny z roku 1529, Východočeský sborník historický 24, 2013, s. 81-98.

VYBÍRAL, Zdeněk, Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku, české Budějovice 2005.

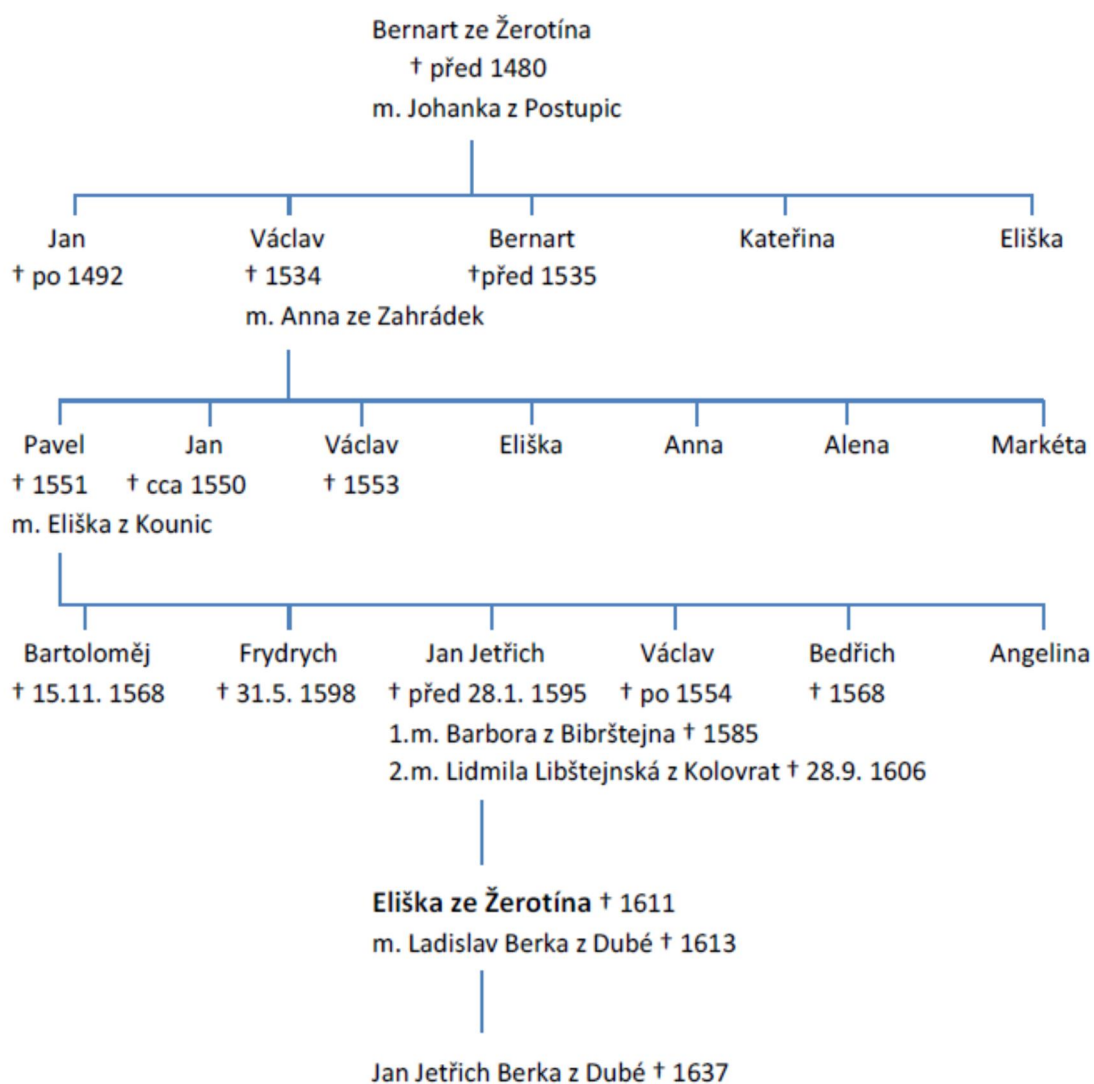
VYBÍRAL, Zdeněk, Stavovská Morava mezi Rudolfem II. a Matyášem. Vztahy mezi českou a moravskou reprezentací a konfederace z roku 1608, časopis Matice moravské 116, . 2, 1997, s. 347-386.

WINKELBAUER, Thomas, Konfese a konverze. Slechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století, český časopis historický 98, 2000, s. 476-540.

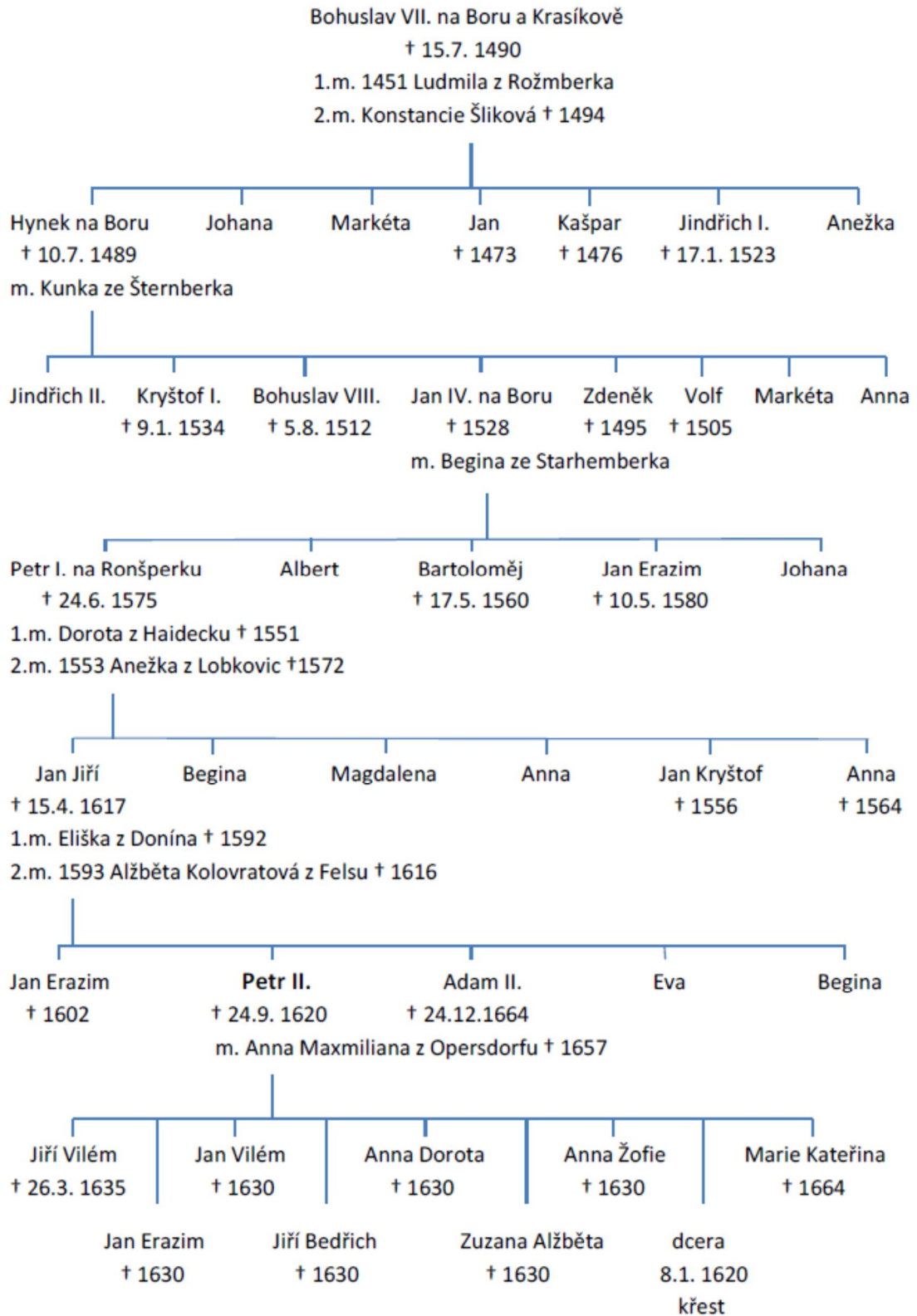
Seznam příloh

1. Rodokmen Elišky ze fierotína (vytvořený pomocí DOKOUPIL, Lumír, Bibliografický slovník Slezska a severní Moravy, sešit 10. (22.), Ostrava 2007.)
2. Rodokmen Petra ze Třamberka (převzato z JÁNSKÝ, Jiří, Páni ze Třamberka o pětisetletá sága rodu s erbem labutí, Domašlice 2006.)
3. Rodokmen Jana staršího a Kačara Melichara ze fierotína (vytvořený pomocí DOKOUPIL, Lumír, Bibliografický slovník Slezska a severní Moravy, sešit 10. (22.), Ostrava 2007.)
4. Mapa hlavních sídel u kterých osob účastnících se sporu Petra II. ze Třamberka s Ludmilou fierotínskou z Kolovrat
5. Tabulka se jmény svědků ve sporu Petra II. ze Třamberka s Ludmilou fierotínskou z Kolovrat
6. Tabulka se jmény svědků předvolanými oběma spornými stranami a svědků předvolaných opakovaně (vytvořeno pomocí výsledkových protokolů z Národního archivu v Praze, Komorní soud 126.)
7. Svatební smlouva Petra II. ze Třamberka a Anny Maxmiliany z Oppersdorfu (SOA Těbo, oddělení Těbo, fond Cizí rody a listiny 1286-1826, inv. . 558, sign. 4/2, . kart. 88.)
8. Pečetě Adama ze Třamberka, Zdeňka Adalberta Popela z Lobkovic a Vejkharta hrabě ze Salmu, svědků smlouvy ukončující spor mezi Petrem II. ze Třamberka a Ludmilou fierotínskou z Kolovrat, (SOA Těbo, oddělení Těbo, fond Cizí rody a listiny 1286-1826, inv. . 560, sign. 13/1, . kart. 89.)
9. Pečetě Petra II. ze Třamberka (SOA Těbo, oddělení Těbo, fond Cizí rody a listiny 1286-1826, inv. . 560, sign. 13/1, . kart. 89.)
10. Pečetě Ludmily fierotínské z Kolovrat (SOA Těbo, oddělení Těbo, fond Cizí rody a listiny 1286-1826, inv. . 560, sign. 13/1, . kart. 89.)

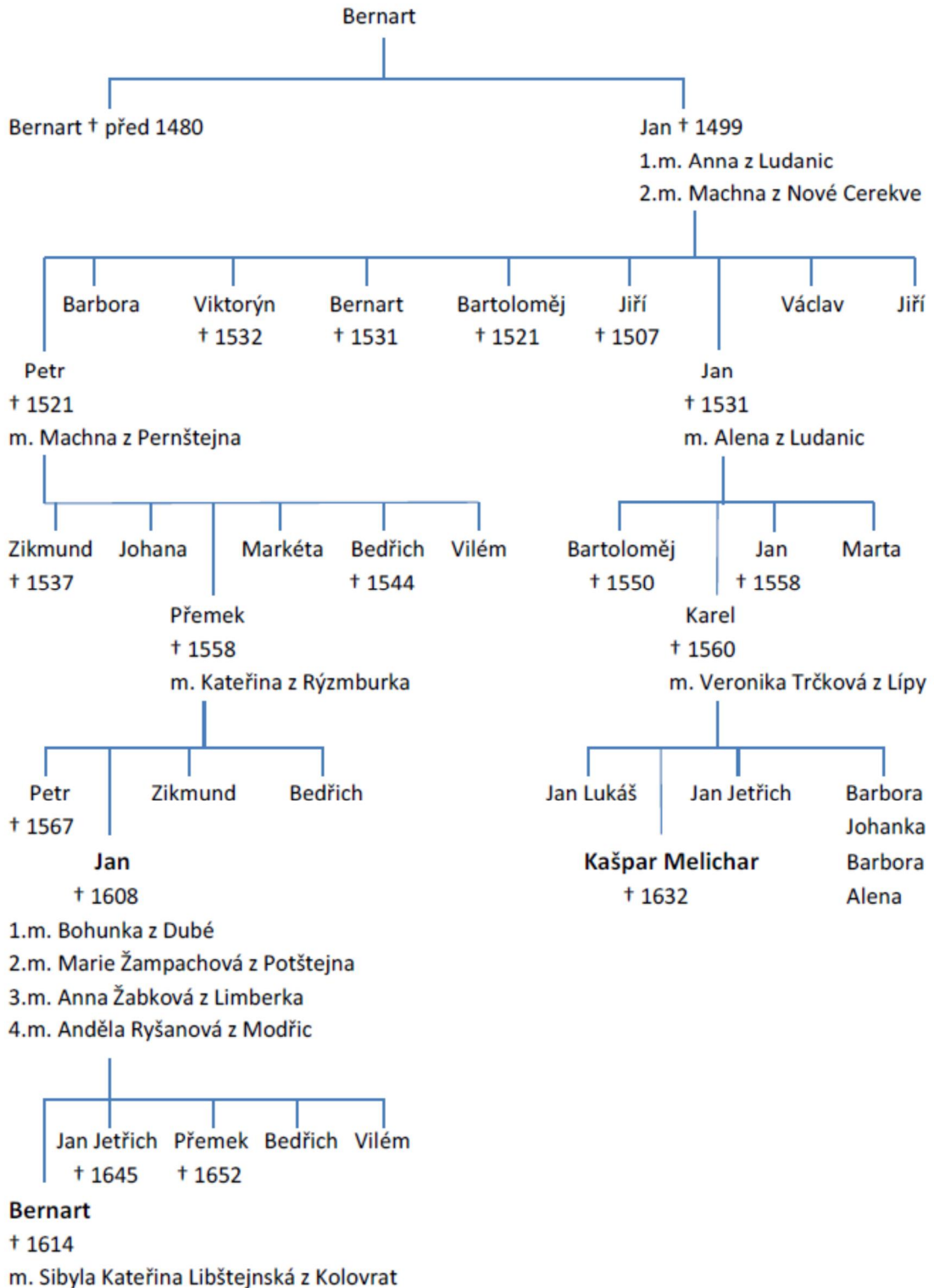
Obr. 1 ó Rodokmen Eli-ky ze žerotína



Obr. 2 ó Rodokmen Petra II. ze Třamberka

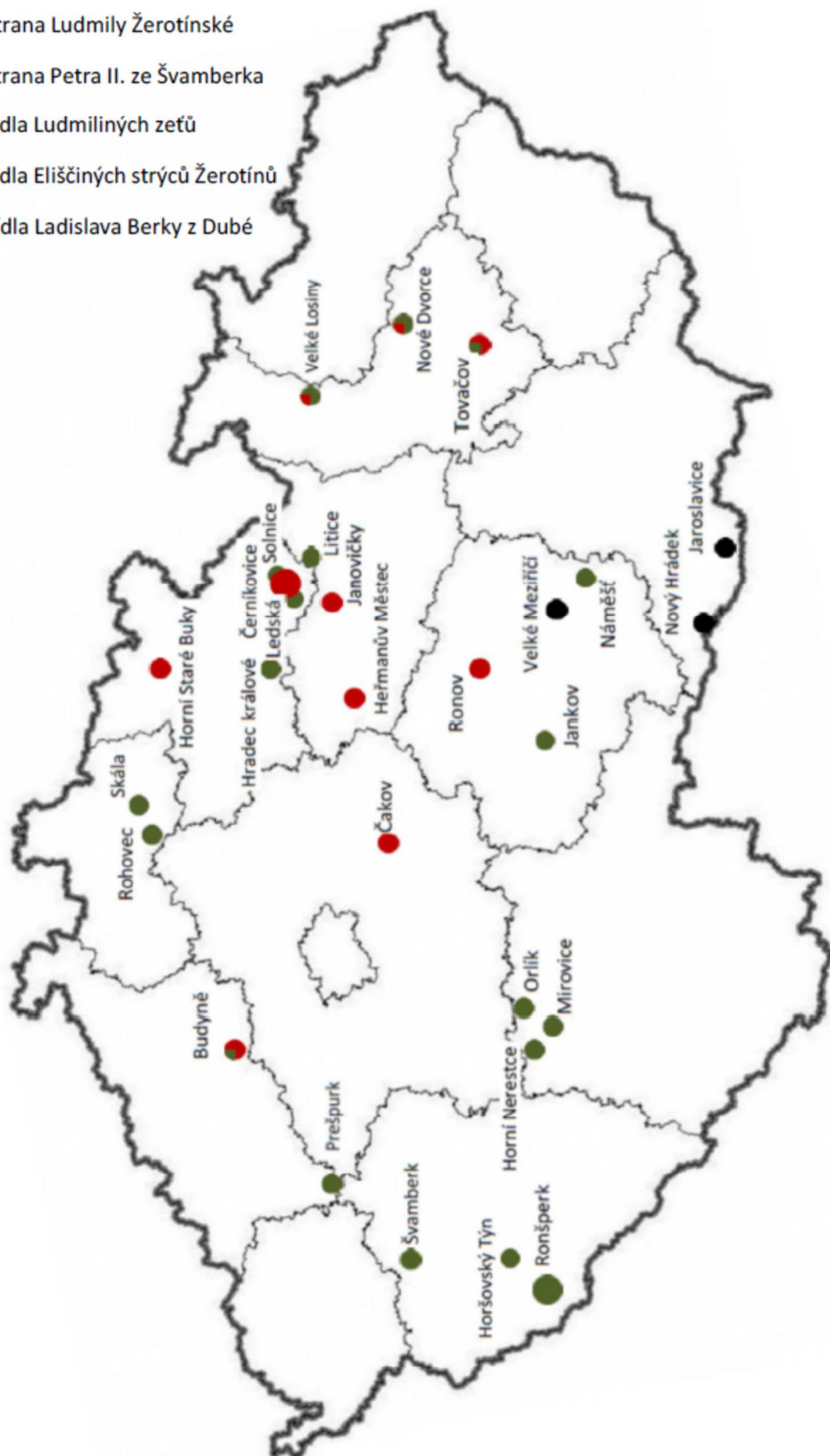


Obr. 3 ó Rodokmen Jana star-ího a Ka-para Melichara ze fierotína



Obr. 4 ó Hlavní sídla n kterých osob ú astnících se sporu

- strana Ludmily Žerotínské
- strana Petra II. ze Švamberka
- sídla Ludmiliných zeťů
- sídla Eliščiných strýců Žerotínů
- sídla Ladislava Berky z Dubé



Tabulka 1 - Seznam osob vypovídajících ve sporu:

na straně Petra ze Švamberka	na straně Ludmily Žerotínské
Vilém z Lobkovic na Horšovském Týně	Heralt Václav Libštejnský z Kolovrat
Mikuláš starší z Bubna na Liticích	Jan Harant Libštejnský z Kolovrat na Janovičkách
Jan z Vlkanova na Solnici	Beneš Libštejnský z Kolovrat na Čakově
Benjamín z Vlkanova na Solnici	Alžběta Štosová (Libštejnská z Kolovrat)
Kašpar Melichar ze Žerotína	Otto Štos z Kounic na Horních Starých Bucích
Jan Absolon z Ledské	Lukrécie Křinecká z Ronova
Karel z Vartmberka na Rohozci a Skále	Anna Maxovna z Maxů
Jiří z Talmberka na Jankově a Náměšti	Mandaléna Seminka
Alžběta Menšíková z Chýš a Egerberku	Mandaléna Markoltovna z Tedražic
Jeroným Hubrik z Hemverdorfu	Bartoloměj Pistorka
Marie Šonová	Matyáš Spendl
Daniel Hruška	Morgana Kafsunková
Jan Radoch Švabek z Hradce Králové	Anna Honsová z Heřmanova Městce
Mikuláš langenberg z Langenberku	Ludmila Churá Pardubická z Pardubic
Fridrich Langebach z Limberka	Ludvík Jordán z Klauzmburku
David Krok z Krokova	
Kryštof Gunter z Moren v Horních Nerescích	
Sejfried Mecerod z Reichvalu na Mirovicích	

Tabulka 2 - Seznam osob povolaných ob ma stranami / obnovujících sv dectví

jméno	poznámka
Jan Zbyněk Zajíc z Házmburka	nestranná výpověď
Polyxena Zajícová z Házmburka	nestranná výpověď
Vilém z Lobkovic na Horšovském Týně	ve prospěch Petra
Jan Absolon z Ledské	nestranná výpověď
Jaroslav mladší Libštejnský z Kolovrat	nestranná výpověď
Alžběta Štosová (Libštejnská z Kolovrat)	ve prospěch Ludmily
Otto Štos z Kounic na Horních Starých Bucích	obnovené svědectví
Karel z Vartmberka na Rohozci a Skále	obnovené svědectví
Jiří z Talmberka na Jankově a Náměšti	obnovené svědectví
Zikuna Maštovská z Kolovrat	nestranná výpověď
Marta Šicovna z Šiců	obnovené svědectví
Marie Hofmanka	obnovené svědectví
Anna Maxovna z Maxů	obnovené svědectví
Mandaléna Markoltovna z Tedražic	obnovené svědectví
Anna Honsová z Heřmanova Městce	obnovené svědectví
kněz Jakub Bystřický	nestranná výpověď

Roku 1608. Mešdicki popamatuje Dvate Lidni ly. 18. Die Měs.
 řezě Janů. Praly g'p'ji Omlar'ny Dvatebnij, cyce, a dobnale,
 Mězy Krotčymy Janů Janů. Varem Kydyřym z Dvřstoraš'
 Dvobodnym Varem z Dvřstoraš' Kyd' Steyna, na Eziatopolozymy
 a Eyni M. S. M. Ezyř'lye Kadlan' a Geytmanem Krale Gm-
 jezbeho, y namitk' Jana Kydyř' z Dvřstoraš', Dvoboduch. Jana
 z Dvřstoraš' a Kyd' Steyna, na Hornim Glogovic, Auorce Polše
 Ezerchij Dvřstoraš' M. Ezyř'lye Kadlan' a Geytmanem
 Kydyř'ym Dvřstoraš', a Katičov'keho. Varem Janem
 Krotčym, Dvobodnym Varem z Kolna, a Katorichy, Na Eziatopolozymy
 Dvřstoraš' Gembom Kydyř'ym Dvřstoraš', a Katičov'keho.
 Vd' Janů Gembom' Krotčymy Kydyř'ym Kydyř'ymy Janů Bo-
 r'čymy nad Dietni, a Otatcem pozitatelny podobu Janietij
 Vrozenem Janů Janů Mylemowi z Dvřstoraš' Dvobodnem
 Janů z Dvřstoraš' Kyd' Steyna, a na Kozlin. S. M. Kydyř'ym
 žete Maximilianu Kaval'č'keho Kadlic. Měnyř'ym
 Dvřstoraš' a Krotčymy, s'jedne. V Prozenym Varem
 Varem Petrom z Dvřstoraš', a na Kozlin, a na
 Kyd' Steyna, a to zabová. V Dvřstoraš' na Kozlin, Varem
 Janů Krotčymy, v gitym dovolenim, a Kadlan' Dvřstoraš'
 Varem Dvřstoraš' Gembom' Krotčymy, Kydyř'ym Dvřstoraš'
 Varem Vrozenem Janů Janů Kydyř'ym Dvřstoraš' Krotčymy
 Kydyř'ym z Kadlic, a na Kozlin, yabozto vlastnij Janů Mle-
 r'č' y jin'ij' Janů a Prizatel' jnych Dvřstoraš' v Dvřstoraš'
 Dvatebnij, Janů Anny Maximiliany, Mlešticyn'
 z Dvřstoraš'. Varem Petrom z Dvřstoraš'. A vorež
 Janů znenomali g'p'ji Viena, y tiemij' Dieti Dvřstoraš'

Obr. 6 – Pečeti svědků smlouvy mezi Petrem II. ze Švamberka a Ludmilou Žerotínskou z Kolovrat (Adama ze Šternberka, Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Vejkharta hrabě ze Salmu)



Obr. 8 – Pečeť Petra II. ze Švamberka



Obr. 9 – Pečeť Ludmily Žerotínské z Kolovrat

